

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Första Kammaren. N:o 54.

Måndagen den 27 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Herr vice talmannen yttrade, att enligt öfverenskommelse, träffad mellan talmännen, omröstningar jämlikt § 65 riksdagsordningen komme att anställas vid kammarens sammanträden nästa onsdag öfver de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore af båda kamrarne godkända.

Herr Kennedy erhöll på begäran ordet och yttrade: Det är icke utan tvekan som jag i denna riksdagens sena timme påkallar dess och kammarens uppmärksamhet för en viktig fråga. Jag anser frågan vara af den utomordentligt stora betydelse för fosterlandet, att jag icke vågat dröja längre utan nödgas här väcka en motion.

Härpå uppläste herr Kennedy ifrågavarande motion, n:o 84, angående skrifvelse till Konungen i fråga om samhällsfientlig agitation. Motionen blef på begäran bordlagd.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 25 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 170, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkten 74 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställningar om lönetillägg åt akademikamreraren O. G. Regnéll, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 25 och 26 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 173, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrade grunder för den af staten utöfvade egnahemslånerörelse, jämte i ämnet väckta motioner.

*Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.*

Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.

I en till Riksdagen den 4 april 1907 afgifven, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 145) hade Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att

(Forts.)

1:o)

medgifva, att under åren 1908 och 1909 hvad som återstode odisponerat af det belopp af högst 10 millioner kronor, som Riksdagen år 1904 bemyndigat Kungl. Maj:t att under åren 1905—1909 disponera till statslån åt egnahemslåneförmedlare, finge af Kungl. Maj:t disponeras att såsom statslån tilldelas de hushållningssällskap, aktiebolag och föreningar (låneförmedlare), hvilka genom utlämnande af egnahemslån beredde mindre bemedlade arbetare eller med dem likställda personer tillfälle att på landsbygden eller å till stad hörande, men utanför det planlagda området belägen mark, förvärfva eget hem, dock att, hvad beträffade aktiebolag och föreningar, dylikt statslån måtte tilldelas endast sådana, hvilka hade till uppgift att befrämja förvärfvandet af egna hem samt af Kungl. Maj:t, vid pröfning i hvarje särskildt fall, funnes vara såsom mellanhänder vid lånerörelsen lämpliga och bereda tillräcklig trygghet för att egna hems förvärfvande af mindre bemedlade personer blefve på ett oegennyttigt och ändamålsenligt sätt befrämjadt, och hvilkas bolagsordningar eller stadgar vore upprättade i öfverensstämmelse med af Kungl. Maj:t särskildt föreskrifna grunder;

2:o)

besluta, att för ifrågavarande lånerörelse skulle gälla vissa af Kungl. Maj:t föreslagna allmänna villkor och bestämmelser;

3:o)

medgifva, att Kungl. Maj:t måtte äga meddela de ytterligare föreskrifter, som i afseende å ifrågavarande lånerörelse kunde finnas erforderliga; samt

4:o)

medgifva, att Kungl. Maj:t måtte af egnahemslånefondens medel årligen anvisa såsom bidrag till låneförmedlare för betäckande af för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster ett belopp, motsvarande för hvarje låneförmedlare en half procent af den ej till betalning förfallna kapitalskuld, hvari låneförmedlaren på grund af från fonden utbekomna statslån vid årets början haftat till staten.

Utskottet hade på anförda grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Grefve Hamilton, Raoul: Alla, som liksom jag hafva ett varmt intress för egnahemsfrågans lösning, hafva känt sig smärtsamt berörda af statsutskottets föreliggande utlåtande. Tillkomsten däraf kan endast tillskrifvas den omständigheten, att det skett i trötthetens tecken. Vi veta, att statsutskottet säkerligen har haft alltför mycket att göra på senare tiden för att hafva kunnat ägna tillräcklig uppmärksamhet åt denna stora fosterländska fråga.

Egnahemsrörelsen har icke nått den utveckling, som vi hoppats, i synnerhet icke i fråga om den enskilda låneförmedlingen, och detta beror på bristfälligheter i den nuvarande egnahemslagstiftningen. Det är naturligt, att denna lagstiftning är behäftad med brister, ty den tillkom under en tid, då man saknade erfarenhet. Kungl. Maj:ts förslag häfver emellertid större delen af bristfälligheterna. Jag skall be att få understryka ett par af dem.

Den ena gäller säkerheterna. Af den enskilde låneförmedlaren fordras i nuvarande stund, att han skall ställa annan säkerhet än den inteckning, han får af egnahemslåntagaren, i allmänhet borgen. Staten kan fordra af en enskild person, att han skall offra tid och arbete för en fosterländsk frågas lösning, men staten kan icke fordra af den enskilde, att han skall offra sin egen förmögenhet, för att staten icke skall behöfva ikläda sig någon risk. Genom Kungl. Maj:ts förslag häfves denna bristfällighet, ty detta förslag medgifver, att låneförmedlaren må ställa såsom säkerhet den inteckning, som han själf erhållit af egnahemslåntagaren. Det är tydligt, att staten vid denna stora statsangelägenhet bör ikläda sig risken och icke den enskilde låneförmedlaren. De uppoffringar staten gör äro i närvarande stund icke stora. Staten ikläder sig ingen risk och uppoffrar blott skillnaden mellan in- och utlåningsräntan, hvilken skillnad på 3 miljoner kronor uppgår till endast 12—15,000 kronor om året. Därjämte lämnar staten hushållningssällskapen ett bidrag till förvaltningskostnaden, uppgående till ungefär sistnämnda belopp, således blir statens utgift tillsammans omkring 30,000 kronor om året. Detta är ju en småsak för den stora frågans lösning.

En annan bristfällighet i lagstiftningen är statens fordran, att den inteckning, som egnahemslåntagaren lämnar till låneförmedlaren, skall vara den första inteckningen. Många fastigheter finnas, som äro behäftade med inteckning för servitut eller arrende — kan hända kontraktet gäller en liten tomt allenast, hvilket icke är af betydelse — men om denna inteckning icke får postponeras, kan fastigheten icke säljas till egna hem.

Dessa naturligtvis rätt stora svårigheter blifva genom Kungl. Maj:ts förslag häfda. Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit, att amorteringstiden skall utsträckas från 26 till 36 år. Detta blefve naturligtvis till en betydlig lättnad för innehafvaren af ett eget hem, och man kan icke anse, att staten skall lida någon skada af denna förlängning af amorteringstiden. Jag skall emellertid icke ingå på några detaljer, ty jag vet, att vid slutet af en riksdag herrarna icke

*Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.*
(Forts.)

*Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslä-
mörelse.
(Forts.)*

äro hågade att höra, utan liksom statsutskottet äro trötta, men jag kan icke underlåta att något beröra utskottets motivering.

Statsutskottet framhåller, att vi sakna erfarenhet. Männe detta är riktigt! Skulle de af chefen för jordbruksdepartementet tillkallade sakkunnige icke hafva erfarenhet? Jag tror, att just det förslag, som nu framkommit, vittnar om stor erfarenhet. Själfr har jag den äran att vara ordförande i en egnahemsnämnd, som kanske förmedlat det största antalet lån och till de största beloppen, och jag måste säga, att Kungl. Maj:ts förslag är synnerligen lämpligt för bristernas afhjälpan. Vidare säger statsutskottet, att statskontoret icke kan omhändertaga in-teckningarna. Detta är ju en administrativ åtgärd, och jag vågar säga, att Kungl. Maj:t kan bättre bedöma den frågan än statsutskottet.

Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Friherre Gyllenstierna: En lycklig lösning af egnahemsfrågan är efter mitt förmenande det bästa vapnet mot de sociala faror, som hota vårt fädernesland. Men icke enbart genom lagstiftningsåtgärder kan man vinna denna lösning. Därför fordras arbete i bygderna, enligt min åsikt bäst genom att bilda egnahemsföreningar i hvarje härad eller större socken, så att man må vinna en så stor lokal- eller personalkänedom som möjligt. Personalkännedomen härvidlag är mycket viktig, ty endast de i moraliskt afseende bästa personerna böra förhjälpas till egna hem. Statsmakterna böra emellertid göra allt hvad de kunna för att underlätta anskaffandet af erforderliga medel och för att göra allt så billigt som möjligt. Den nu föreslagna jordförmedlingsfonden blir nog en stor hjälp för bildandet af egna hem, och det är väl sannolikt, att Riksdagen kommer att inse detta. Men äfven den föreliggande kungl. propositionen innebär en del förbättringar, och jag tror därför att det vore lyckligt, om propositionen antages.

Då jag liksom den föregående ärade talaren icke af utskottets skäl blifvit öfvertygad om att det icke är lämpligt att göra dessa förbättringar i nu gällande lagstiftning, ber jag att få hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Tamm, Hugo: Denna fråga har visserligen kommit sent från utskottet, men den har, såvidt möjligt varit, behandlats mycket noga — två gånger på afdelningen och två gånger i utskottet — på grund af det stora intresse, som denna fråga naturligtvis har med sig. Att utskottet icke kommit till annat resultat, beror på omständigheter, som jag tror böra beaktas, att — om man önskar att få egnahemslämsrörelsen så mycket som möjligt i gång, man måste tillse, att densamma ej råkar till att snedvridas — genom okloka eller opraktiska organisations-anordningar i början. Enligt min uppfattning står onekligen denna rörelse ännu något oviss i sin verksamhet och utveckling.

Jag har kanske mer än någon varit sysselsatt med denna rörelse, och jag tror, att jag försökt mig på alla dess olika områden. Jag ber därför om ursäkt, att jag drar fram min personliga erfarenhet i detta fall för att exemplifiera, hvad jag för min del anser hafva varit hindret för denna rörelsens utveckling äfvensom hvilka betingelser behöfvas för att leda den i en sund riktning.

*Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemsläne-
rörelse.
(Forts.)*

Jag var med om att bilda den, som jag tror, största och mest lyckade egnahemskoloni, som finnes i Sverige, nämligen den vid Huskvarna. Som jag håller före, hafva arbetarna där själfva nedlagt i byggnader bortåt två miljoner kronor, och, hvad mera är, de hafva betalat en stor del af skulden därför. Det har gått så utmärkt som möjligt, och ingen fråga har så upptagit arbetarnes intresse som denna. Huru har detta gått till? Jo, genom fördelaktiga betingelser och genom personligt samarbete mellan arbetare och verkställande direktör. Rörelsen har drifvits fram icke blott *för* utan också — hvilket är så viktigt — *med* arbetarna; alla planer hafva uppgjorts under samråd med dem. *Där finnas egna hem under alla möjliga former. Somliga hafva önskat att köpa jorden med full äganderätt, andra endast att få den på mycket lång tid mot låg afgift. I senare fallet äga de egentligen endast husen, men de sitta där säkert. Hela denna rörelse har under tiden kunnat utveckla sig därigenom, att den haft starkt stöd i Huskvarna bolag. Man har hjälpt under och gifvit råd, där det behöfts, och man har genom personlig insats lyckats att väl ordna rörelsen. Där har jag först sett, huru nödvändig denna personliga insats är, den må nu komma från ett bolag eller förening eller enskild. Således är det icke blott penninglån, som behöfvas, utan onekligen också intresse samt en ledande och understödjande kraft, för att det skall gå. — Som jag nämnde för herrarna är denna koloni, vill jag säga, nästan en idealkoloni.

Jag har försökt mig på andra håll, och det har också gått bra, i synnerhet vid järnvägsstationer. Jag har upplåtit tomter för billigt pris och jag har icke haft någon annan fordran på köparen, än att han skall vara nykter och hafva en duktig hustru. Från en kommun hörde jag vid startandet den anmärkningen, att jag drar till dem alla möjliga fattigappar. Nej, svarade jag då, jag tror att det går bra, ty jag tror på makten, som finnes i känslan af att hafva ett eget hem och äganderättens kraft. Jag har icke på dessa förlorat ett enda öre, men jag har ibland fått hjälpa dem. Om de icke kunnat betala sin ränta för ett år, hafva de fått uppskof därmed. Jag har vidare understödt några med lån till husen; den ene har fått mer och den andre mindre, medan åter andra fått ingenting. Äfven där har det lyckats att få en koloni till stånd; nu reda de sig alla, och en stor del af dem hafva äfven gjort afbetalningar på sina in-teckningar, å hvilka jag till en början icke fordrade någon amortering. Men undan för undan hafva de förbättrat sina hus och fått allt i ordning.

Dessa två företag ha lyckats mig väl. Jag tror att vare sig i ett

Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemsläns-
rörelse.

(Forts.)

sådant industrisamhälle eller i ett växande municipalsamhälle går det lättare, ty där finnes vanligtvis en jämn arbetsförtjänst, och det är endast hyran, som det där gäller att ersätta; d. v. s. de få i stället för att betala hyra erlægga ränta och amortering.

Men jag har haft mitt hufvudsakliga intresse på en annan fråga, och det är den: huru skall jag få sådana småägare ute på landet? Huru skall jag där kunna skaffa personer, som vilja göra detta? Det har lyckats i sådana fall, där det funnits något litet hus förut, där de således icke haft några byggnadskostnader, utan fått köpa jord bredvid ett redan befintligt hus, ett mindre torp eller något dylikt. Men det har icke lyckats mig att få en enda, som vågat öfvertaga en jordbruksdel utan hus, och detta fastän jag bjudit dem den bäst belägna jord jag haft och till ett pris, som kapitaliseradt understigit den arrendeafgift, hvilken jag har af de större arrendatorerna. Där funnos således alla betingelser, som jag kunde se, och jag har frågat på alla gårdar, som lyda under Fånö: vill ni taga detta? Men jag har öfverallt fått nej, och jag har därför frågat: hvad är det då för fel? Jo, svarade man mig, vi kunna nog lefva på 5 å 6 tunnland, men det kräver ett långt arbete, innan denna jord kommer i det skicket, att den väl föder sin man. Det är mycket bra, att vi få låna penningar till husen, men husen äro en tyngd i landtbruket. Och jag vädjar till herrarne själfva: huru mycket vore jorden värd, om man toge bort husen och nya sådana skulle uppföras? Det är denna stora tyngd, som allt jordbruk har, och ännu mera gäller detta om de egna hemmen. Det är för stort räntelöst kapital, som är borta för dem, då de skola taga sin egentliga näring ur jorden, och det tager lång tid, innan de få jorden i det skicket.

Vidare törs man icke taga ett egnahemslån, det må vara låg ränta eller icke. Ty, heter det, om jag blir sjuk eller om jag dör, så står min hustru där med ett halffärdigt eget hem; då får det säljas, och så är hon af med den lilla besparade slanten. Man har äfven gjort den anmärkningen, att det är det felet med sådana små jordbrukslägenheter, att man måste kunna garantera innehafvaren en jämn vinterförtjänst till att börja med, innan jorden blir i ordning. Man säger: *det hafva vi fast anställde nu*, men det är icke säkert, att detta kan komma att alltid stå oss till buds, och då hafva vi ingenting att stödja oss vid, utan det kommer att gå oss illa. Dessa äro de kon siderationer, som man har framfört, och som jag icke kunnat vederlägga.

Således tror jag för min del, att det icke är blott en penninglångfråga, om man vill skapa dessa jordbrukslägenheter, vid hvilka det stora intresset egentligen anknyter sig. Det kan vara annorlunda på Skånes bördiga jord, men så förhåller det sig hos oss; det går icke. Och jag tror, att det är flera af herrarne, som hafva gjort den erfarenheten, att det går mycket trögt, om det går alls, att få någon att öfvertaga obebyggd jord, äfven om man bjuder honom de bästa villkor.

Jag tror för min del, att det möjligen vore bättre att göra, såsom

i allmänhet sker vid jordbruk; man lämnar ett stående lån på *jorden*. Möjligen vore bättre att lämna ut lånen mot jordvärdet och göra det mesta däraf fast stående, mot villkor att något bygges å lägenheten. Då sker utvecklingen häri naturligt så, att innehafvaren bygger det billigaste hus han kan; lägger allt arbete på jorden och i den mån denna stiger i afkastning, förbättrar han husen. Jag tänker härvid på en af dem, med hvilka jag hade att göra; han köpte en liten bit jord, och så byggde han först en liten ladugård; där bodde han i 2 å 3 år, till dess han skrapat ihop så mycket, att han kunde bygga ett hus bredvid, och på det viset har han undan för undan lyckats att få sitt hem i ordning. Det är som sagdt denna stora post, som ligger i husen och icke lämnar någon afkastning, som är den största svårigheten, åtminstone i våra trakter. Jag tror att detta bör beaktas, om man vill få fram dessa jordbrukslägenheter.

Det är således den erfarenheten jag har, att det behöfves personlig hjälp och insats från någon ledande personlighet. Man får också se till, om man ej bör uppställa olika låneformer för de två olika sakerna: bostadsfrågan och jordbruksfrågan. Jag tror att denna sak ännu icke är så mogen, att man kan säga, huru det skall bäst ordnas. Med det intresse, som man har för de egna hemmen, arbetar sig nog snart fram erfarenhet, huru bäst ställa och ordna det. Jag tror att man bör något se tiden an för att kunna få en lösning på detta problem, och det är ingenting annat, som statsutskottet afser med ett uppskof af frågan.

Det är vidare en sak, vid hvilken utskottet har fäst sig. Det är icke hvad grefve Hamilton här nämnde, eller faran för att staten skulle göra någon förlust. Visserligen är detta icke någon uppfostrande väg, att man a priori säger, att staten mycket lugnt skall taga en förlust. Men jag syftar nu på det sätt, som Kungl. Maj:t har föreslagit för anordnande af denna lånerörelse, nämligen att därvid använda statskontoret. Jag hemställer dock till herrarne själfva, då det nu gäller att dit öfverflytta säkerheterna — och det är något, som särskildt de herrar, hvilka hafva att göra med hypoteksföreningar, känna till — huru skall en centralanstalt sådan som statskontoret kunna på något sätt bevaka dessa inteckningar från Haparanda ned till Ystad? Det gäller här att se till, att hvar och en särskildt skall betala den ränta och den amortering, som är bestämd, och det skall tillses, att brandförsäkringsafgiften för lägenheten är betald. Det skall tillses, att jorden icke vanvårdas, att byggnaderna icke förfalla eller bortflyttas och att icke på detta sätt lägenhetens värde förminskas. Dessutom skall det ses till, att besittningsrätten till lägenheten icke genom köp eller på annat vis öfvergår till annan person. Herrarne känna huru detta går till med hypotekslånen; icke skulle det falla någon in att öfverflytta dessa lån från hypoteksföreningarna till hypoteksbanken, som icke skulle kunna öfvervaka hela lånerörelsen och se efter, att inteckningarna hållas vid makt. Där har man gått den andra vägen, hvilken innebär den enda möjligheten,

*Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.*
(Forts.)

Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.
(Forts.)

och decentraliserat lånerörelsen. Här skulle man centralisera, ehuru det är vida svårare att bevaka sådana små in-teckningar.

Det synes oss alltså vara en omöjlig uppgift för statskontoret att kunna öfvervaka detta, huru mycket man än må vilja öka dess personal. Det hela måste grenas ut sig i orterna, för att man må kunna se till, att det icke blir oreda med denna rörelse. Jag tror, som sagdt, att det är bättre, att detta fortfarande får ombesörjas af låneförmedlarne, ty det blir bestämdt ingen reda i det, om det öfverflyttas till statskontoret.

Det är dessa punkter, som hafva gjort, att utskottet ansett frågan böra få något mogna och att man bör se till, hvilken utväg man skall välja för att kunna på ett mera praktiskt sätt få denna säkerhetsfråga anordnad.

Det är långt ifrån att utskottet haft någon motvilja mot saken, utan det har varit tvärtom. Jag vill säga, att det nästan varit lika mycket af välvilja för frågan, som vi ansett, att den icke borde i den nu föreliggande formen bifallas. Och det är ju ingenting annat, som här föreligger i detta förslag, än att frågan i sitt närvarande läge icke är mogen. Detta tal om att utskottet icke skulle hafva ägnat den sin välvilja är således icke alls sant. Jag hoppas och tror för min del, att man inom kort skall kunna finna, att verkligen denna fråga kan på ett mera praktiskt sätt ordnas, och framför allt tror jag, att det kan vara skäl att ägna den tanken uppmärksamhet, huruvida man icke är tvungen att ställa just den del, som rör bildandet af jordbrukslägenheter under andra former, än man vill använda i fråga om de vanliga bostadslägenheterna. Det är detta, som jag anser hafva en stor vikt, och särskildt för oss på landet är det af stor vikt att på detta sätt kunna bilda små egna hem. Nu går det icke, ty åtminstone i min ort kan man köpa $\frac{1}{8}$ mantal för 2 $\frac{1}{2}$ 3,000 kronor inberäknadt husen. Dessa äro visserligen icke i så godt skick, men det är 15 à 20 tunnland jord, och då är det klart att man föredrager — ty det är en mycket jordstyckad trakt jag bor i — att söka få ett sådant hemman. Husen må gärna vara bristfälliga, men jordområdet är något större, och då får man nedlägga sitt arbete på det man skall lefva af, nämligen jorden. Jag tror att, som sagdt, det kan vara skäl att öfverväga, om det icke finnes någon utväg att ordna just lånefrågan så att den mera passar för jordbruksförhållandena, än som för närvarande är fallet, till och med om det skulle gälla att skilja de två lånerörelserna, som äro helt olika till sin art och till sin natur.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Wennberg: Med mycken tillfredsställelse mottog man Riksdagens beslut om beviljande af 10 miljoner kronor till en egnahemslånefond. Men lika mycket har hoppet blifvit nedsatt, då villkoren äro föreskrifna så stränga, att det varit mycket svårt att placera ut förslag till enskilda personer. Jag vill erinra, hurusom författningen föreskrifver, att den, som vill hafva ett lån, skall ej

allenast hafva köpt jorden, han skall äfven hafva byggt hus, han skall hafva fått lagfart, och han skall hafva fått sin in-teckning beviljad, och därtill skall den hafva sin liggetid af sex månader, innan den har den förmånsrätt, som hushållningssällskapens förvaltningsutskott måste fordra. Huru är det möjligt, att en fattig man, som skulle blifva hjälpt med dessa lån, skall kunna åstadkomma det för honom stora förlaget och därtill hålla det i mer än sex månader, sedan han fått alltsammans färdigt? Detta är ju att gifva med ena handen och taga tillbaka med den andra. Enda sättet att kunna göra verklig nytta med fonden är att förfara så, som statsutskottets ordförande nyss omtalade, att han gjort vid Huskvarna. Jag har sett resultatet där. Det har blifvit utmärkt. Men det är nästan omöjligt att på landsbygden få ihop så många, att det kan blifva en tillräcklig mängd, som slår sig tillsammans, om man bibehåller så stränga villkor.

Jag känner mig ganska bedröfvad öfver att statsutskottet icke kunnat finna någon lösning, och liksom jag fullt väl vet, att Kungl. Maj:ts regering, såsom af handlingarna ock synes, vill befrämja egnahemsidén så mycket som möjligt, är jag lika förvissad, att lånen, om de nu komma att placeras på det sätt, som är föreslaget, ej skola lätsinnigt användas, utan komma till nytta. Till nästa Riksdag kan ju regeringen komma med ett mera utarbetadt förslag till författning om dem.

Jag hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts proposition och instämmer i grefve Hamiltons varma uttalande för saken. Vi få det bästa folket på dessa egna hem, på dessa jordbrukslägenheter, om vi blott kunna öppna möjlighet för dem att få förlag.

Grefve von Rosen: Det är lätt att förstå de betänkligheter, som statsutskottet hyst mot att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Emellertid torde man vara tämligen ense om, att det är nödvändigt att genomföra åtskilliga ändringar i gällande författningsbestämmelser för att kunna hoppas på någon större omfattning af egnahems-lånerörelsen. Kungl. Maj:ts proposition innefattar, som mig synes, åtskilliga goda uppslag, och äfven om vid denna riksdag intet beslut skulle fattas i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, bör man vara regeringen tacksam, som väckt frågan på tal. Och man får hoppas, att det icke skall dröja länge, innan Riksdagen finner sig föranlåten att för sin del besluta ändringar i egnahemslagstiftningen.

Det finnes bland alla dessa bestämmelser en, för hvilken man inom Södermanlands län har intresserat sig mycket. Enligt den nu gällande egnahemslånelagstiftningen få lån icke af statsmedel utlämnas för grundande af lägenheter på stads jurisdiktionsområde. Kungl. Maj:t har föreslagit en ändring härutinnan, gående ut därpå, att man skulle hafva rättighet att bevilja dylika lån för lägenheter, som ligga utom stads planlagda område. Nu är förhållandet det, att på senare åren städerna börjat utvidga sig mycket, och att till städers

*Om
ändring af
grunderna
för statens-
egnahemslåne-
rörelse.*
(Forts.)

Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.

(Forts.)

områden blifvit lagda ganska stora delar af kringliggande landsbygd. Så är fallet t. ex. med Sala och med Eskilstuna. Till Eskilstuna hafva lagts hela Klosters och Fors socknar. Det är gifvet, att det måste vara ett mycket svårt hinder för upplåtande af bostadslägenheter kring städerna åt industriarbetare, att en så stor rayon blifvit uppdragen, där egna hem ej få byggas. Ty de arbetare, som hafva sin sysselsättning i städerna, kunna ej begagna sig af den genom egnahemslåneinstitutionen beredda möjligheten att skaffa sig egna hem, enär de områden, som därför stå till buds, ligga alltför långt bort; och hvad jordbrukslägenheter beträffar, är det alldeles gifvet, att dessa lämna tillfälle till bättre utkomst, när de ligga i närheten af en stad, där det är lätt att försälja produkter, mot hvad det måste vara, om de egna hemmen äro belägna längre bort. Det är också lättare tillfälle till arbetsförtjänst för dem, som ej helt och hållet kunna hafva sin utkomst af den egna torfvan, om de bo nära stad.

En lagstiftning i denna riktning är också mycket önskvärd, därför att den skulle förbättra industriarbetarnes villkor i hög grad. Den, som minns, hurudana förhållandena voro inom arbetarevärlden i Eskilstuna för en 30 år sedan, förstår också, huru betydelsefullt sträfvan det är att bereda dessa arbetare egna hem. På den tiden voro arbetslokalerna alldeles ofantligt bristfälliga. Arbetarne bodde ofta i dessa lokaler. De hade ingen annan bostad. Följderna visade sig också däri, att de i allmänhet, den allra största delen af dem, voro, hvad man kallar riktiga fylltrattar. Deras enda nöje var att dricka sig fulla. Sedermera ombyggdes verkstäderna så småningom. De blefvo ljusa och luftiga. Arbetarna bodde ej längre där. Deras bostadsförhållanden förbättrades, och samtidigt har man kunnat iakttaga, huru nyktra och ordentliga arbetarne blifvit. Tro ej herrarne, att det finnes ett visst samband mellan dessa förhållanden. Det är jag öfvertygad om. Om man skulle kunna gå ännu längre och skaffa industriarbetarne egna hem utanför städerna, där de kunde känna trefnad, där de kunde samla familjen, och där barnen kunde hafva sina lekplatser, utan att hafva dem ute på gatan, skulle detta vara en alldeles utomordentligt viktig sak.

Jämte den förevarande kungl. propositionen, hvilken, som nämndt föreslår rätt att under åren 1908 och 1909 utlämna egnahemslån för lägenheter på sådan stad tillhörig mark, som ligger utom stadens planlagda område, har Kungl. Maj:t äfven framlagt proposition därom, att utan hinder af den omständighet, att Klosters och Fors socknar införlifvats med Eskilstuna stad, egnahemslån finge under innevarande år utlämnas, till förvärfvandet af egna hem inom de delar af nämnda socknar, för hvilka stadsplan icke fastställts. Att den särskilda propositionen rörande egnahemslånen inom Klosters och Fors socknar omfattar endast innevarande år, beror på en förutsättning om att propositionen om den allmänna egnahemslånerörelsen skulle af Riksdagen bifallas och lånerörelsen inom de nämnda socknarna således kunna från och med år 1908 års ingång fortgå på

grund af de allmänna bestämmelserna. Men om den nu möjligen skulle komma att afslås, blir följdén, att lånerörelsen inom nämnda socknar afstannar med detta års utgång. Det enda sätt, att i sådant fall ernå en utsträckning af tiden för lånerörelsen inom dessa socknar synes därför vara att få Kungl. Maj:ts propositioner angående låneverksamheten och angående Klosters och Fors socknar återmitterade till utskottet för att från utskottet erhålla nytt utlåtande. Ty det kan ju sägas, att, om också formellt Kungl. Maj:t icke föreslagit låneverksamhetens utsträckande inom Klosters och Fors socknar längre än för år 1907, Kungl. Maj:t dock i realiteten föreslagit något mer, eftersom Kungl. Maj:t föreslagit en allmän bestämmelse i enahanda syfte afven för framtiden, och därför skulle man kunna tänka sig, att utskottet kunde med afseende därå förorda en utsträckning af tiden, under hvilken egnahemslån finge utlämnas i Klosters och Fors socknar. Men i denna riksdagens sena timme anser jag mig icke kunna framkomma med något sådant förslag, utan ber endast att få inskränka mig till att anhålla, att Riksdagens Första Kammare måtte en annan gång behjärta de synpunkter, jag framhållit.

*Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.*

(Forts.)

Herr Ericsson: Lagstiftningsarbetet inom vårt land har under de sista årtiondena gått framåt med rastlös fart, och därom är ju intet annat än godt att säga. Men då man, sedan en författning blifvit antagen och börjat tillämpas, funnit, att verkningarna af densamma icke fullt motsvarat de högt ställda förväntningarna, har man — jag vågar begagna uttrycket — nästan litet nervöst skyndat framkomma med förslag till förbättring och förändring. Man har ej besinnat, att alla sådana frågor fordra en viss tid för att mogna och komma in i folkmedvetandet. De reformer, som äro lämpliga, må arbeta sig fram inifrån och utåt. Jag tror, att vi i detta ögonblick med afseende å Kungl. Maj:ts proposition stå inför en önskan att göra det så bra som möjligt, men att den kommit fram litet för tidigt. Jag för min del — i motsats mot en föregående ärad talare — påstår bestämdt att under den jämförelsevis korta tid, som här i fråga varande författning verkat, vi ännu icke vunnit tillräcklig erfarenhet, och jag är rädd att under sådana förhållanden införa nya bestämmelser, som göra att det blir ett visst virrvarr i uppfattningen ute i landet om hvad som verkligen gäller eller icke gäller.

Jag skall be att i förbigående få påpeka, att den kungl. propositionen i hufvudsak afsett att lätta villkoren för låneförmedlarne och icke så mycket för själfva låntagarne. Dessa senare få ju litet längre amorteringstid, men om det är så lyckligt att draga ut denna till nära fyra tiotal år, därom kunna ju meningarna vara delade.

Beträffande åter orsaken till att egnahemslånerörelsen med de bestämmelser, som därom äro utfärdade, icke medfört önskad resultat, tror jag helt enkelt, att detta hänger tillsammans med vår inteckningslagstiftning, sådan som den nu är. Kunde det nämligen vara

Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.
(Forts.)

möjligt, att, om en egendom häftar för intecknad gäld, inteckningen, utan inteckningshafvarens medgifvande, genom myndighets åtgörande på något sätt skulle kunna fördelas på de olika delarne, så att t. ex., om en egendom, som är taxerad för 100,000 kronor, är belånad till 50,000 kronor, dessa inteckningar på 50,000 kr. kunde efter värdering fördelas på egendomens olika delar, så att det blefve bestämdt, att en afsöndring skulle svara för inteckningar till belopp af t. ex. 2,000 kronor; kunde så ske vore i och med detsamma efter mitt förmenande, grundadt på praktisk erfarenhet, hela egnahemslånefrågan löst. Ty då sönderfölla dessa medelstora egendommar med ett stort antal torp och afyttrades torp efter torp, och därigenom komme egnahem till stånd, lyckliga egna hem och billiga egna hem. Ty de olika delarne vore, som statsutskottets ordförande framhöll, redan bebyggda, och den ofantligt stora kostnaden för byggnaders uppförande drabbade ej dessa egna hem.

Emellertid har Kungl. Maj:t efter mitt förmenande tagit ett synnerligen lyckligt grepp genom den jordförmedlingsfond, som en annan proposition talar om. Här tror jag, mina herrar, att vi fått den allra kraftigaste hjälp att föra fram egnahemssaken. Men låt oss dröja och se, huru jordförmedlingslagen verkar, innan vi taga de små ändringar, som nu äro under behandling. För öfrigt vill jag säga, att det också kan ligga fara i att alltför mycket och för tidigt locka till bildandet af egna hem, synnerligen jordbrukslägenheter, därför att vederbörande ännu på många håll sakna kännedom om huru de skola drifva ett så intensivt jordbruk, som det bör vara på en sådan jordbrukslägenhet, för att det skall kunna bära sig. Låt utvecklingen gå, som sagdt, inifrån och utåt! Låt staten räcka en hjälpsam hand på det sätt, som staten gör genom lån! Men låt oss ej försöka att leda in folk på saker, som de kanske icke ännu äro riktigt vuxna att bära upp!

Till sist ber jag att här få mot förslaget framhålla orimligheten af att statskontoret skulle kunna omhänderhafva dessa inteckningar. Jag tror, att en sådan centralisation vore i hög grad olycklig, och är någon decentralisation på sin plats, borde det vara decentralisation med afseende å angelägenheten att vårda och tillvarataga statens intresse med afseende å dessa inteckningssäkerheter. Jag tror ej, som en ärad talare sade, att det varit trötthet hos statsutskottet, som föranledt denna hemställan om afslag, ehuru jag får erkänna, att statsutskottet hade rätt att vara trött i år. Nej, det har mera varit fruktan för att svenska folket skulle varda trött på hastigt på hvarandra följande författningsändringar, och äfven önskan, att saken skulle få mogna, liksom önskan att få se verkningarna af jordförmedlingslånefonden, innan man vidtog ändring i författningen om egnahemslånerörelsen. Vi alla landtmän och alla, som för öfrigt äro intresserade af egnahemslånerörelsen, äro tacksamma, att Kungl. Maj:t haft sina ögon riktade på saken, och vi hoppas, att Kungl. Maj:t allt fortfarande skall hafva det, men för att begagna ett ut-

tryck, som man ofta fått höra på sista tiden, låt oss få litet arbetsro, så går nog saken framåt, och sedermera när det visat sig, hvad som verkligen bör ändras, äro vi tacksamma, om Kungl. Maj:t tager initiativ därtill.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

*Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåns-
rörelse.*

(Forts.)

Herr Benedicks: Jag har, det må jag öppet erkänna, stor beundran för den arbetskraft, som Kungl. Maj:t har utvecklat och hvarpå denna proposition är ett bevis. Men på samma gång får jag säga, att, då denna proposition kommit Riksdagen till handa så sent som den 4 april, jag icke undrar på att statsutskottet icke kunnat fullständigt behandla detta ärende. Och jag vill tillägga, att jag gör det med ett visst nöje, därför att jag tror, att denna proposition verkligen är så viktig, då den rör denna allt dominerande egnahemsfråga, hvori jag, mig veterligt åtminstone, var den förste motionären i Riksdagen, och jag icke kan annat än önska, att denna proposition måtte komma igen nästa år. Jag vill icke ingå på innehållet af densamma, utan, då efter utskottets yttrande för närvarande icke gärna något annat kan ifrågakomma än afslag, vill jag åtminstone för att icke hindra Kungl. Maj:t att nästa år återkomma med denna proposition föreslå, att kammaren *utan gillande* af utskottets motivering måtte afslå ifrågavarande proposition.

Grefve Hamilton, Raoul: Efter att hafva åhört statsutskottets ordförandes anförande synes mig, att man bör vara än mer böjd för att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Han framhöll, hvilka svårigheter som förefunnos att åstadkomma jordbrukslägenheter, och det är just för att upphäfva dessa svårigheter, som Kungl. Maj:t föreslagit, att amorteringstiden förlänges från 26 till 36 år, eller att annuiteten för den del af lånet, som är amorteringslån, nedsättes från 6 till 5 procent.

Han framhöll vidare, hurusom en förening hade åstadkommit åtskilliga egna hem och kunnat arbeta. Ja, jag bestrider det icke, men jag vill påpeka, att denna förening är en förmögen förening. Bakom föreningen står Huskvarna mäktiga och rika bolag. Han har också framhållit hvad han själf har gjort. Ja, det kan jag också erkänna, att han utträttat mycket, men det är icke alla orter, som hafva en Hugo Tamm att anlita eller också ett Huskvarna-bolag. Det finns många orter, där fattigt folk söka att åstadkomma egna hem. De bilda en förening, men de äro icke mäktiga att ställa den säkerhet, som statskontoret fordrar, och bör väl i så fall staten för denna stora frågas lösning ikläda sig någon risk.

En aktad talare på kronobergsbänken har framhållit, att man icke bör vidtaga ändringarna för snart. Man saknar erfarenhet. Jag vill visst icke, att man skall vidtaga förändringar, då man saknar erfarenhet. Men, mina herrar, i denna fråga hafva vi erfarenhet. Vi hafva sett, att nära nog ingen egnahemsförening

*Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.
(Forts.)*

kunnat bildas såsom låneförmedlare, blott ett fåtal, därför att bakom detta fåtal stått mäktiga män. Frågan är naturligtvis, att man skall söka åstadkomma egnahemsföreningar öfverallt. Man har visserligen sagt, att vi behöfva arbetsro. Ja, mina herrar, vi behöfva arbetsro, men vi kunna ej lägga oss till ro, då det gäller att förhindra, att kärnan af vårt folk emigrerar. Ett bland de förnämsta medlen att hålla vårt folk tillbaka, den dugliga delen af detsamma, är just att skänka det egna hem.

En aktad talare framhöll äfven, att lagen afser hufvudsakligen att underlätta villkoren för låneförmedlarne. Ja, jag erkänner det, men dock icke uteslutande. Han själf medgaf, att den minskade annuiteten skulle underlätta lånen för de särskilda låntagarne. Men hvad vi behöfva är just låneförmedlare. Hushållningssällskapen äro för få, och deras verksamhet är för liten. Man skall ej begära, att de alltid skola ingripa. Man behöfver personer, som stå utanför hushållningssällskapen, personer öfver allt i hvarje vrå af vårt land, och för dem skall man underlätta att bilda egnahemsföreningar och vara låneförmedlare.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Afzelius: Jag begärde ordet för att meddela en upplysning i anledning af herr Ericssons anförande. Han framhöll, efter min tanke mycket riktigt, att det svåraste hindret för egnahemsrörelsens utveckling är, att det egna hemmet häftar gemensamt med det hemman, från hvilket det utbrutits, för inteckningar, som kunna hota dess bestånd. När jord afsöndras är den ju värd en jämförelsevis ringa penning, men under tidernas lopp ökas värdet mer och mer och emellertid minskas kanske värdet på stamhemmanet. De inteckningar, som hvila gemensamt på stamhemmanet och afsöndringen, innebära därför ett hot mot det egna hemmet, som växer ut och förbättras. Herr Ericsson ansåg, att en fördelning af inteckningarna utan den stora omgång, som den frivilliga uppgörelsen medför, skulle vara omöjlig. Visserligen kan en tvångsfördelning ej ske, men jag vill nämna, att inom lagberedningen man icke ansett själfva problemet att fördela ansvarigheten olösligt, och att i ett förslag, som jag hoppas inom detta år kommer att framläggas, ett försök göres att lösa det. Det skulle ske så, att vid afsöndring man skall kunna begära en laga värdering på afsöndringen af landtmätare och gode män. Värdet fastställes då till ett visst belopp, som dock aldrig får understiga köpeskillingen. Med detta belopp skall afsöndringen häfta, om det behöfs, men ej heller öfver detta belopp. Lägenhetens ansvarighet skulle alltid vara subsidiär, stamhemmanet svarar alltid i första hand. Genom att deponera detta belopp kan afsöndringens egare undgå utmätning af lägenheten för gemensam inteckning; mer riskerar han icke i något fall. Öfver förutnämnda förrättning kan en inteckningshafvare klaga, om han anser att olaglighet eller obillighet förelegat, men om så icke sker,

antecknas värdet i fastighetsboken och blir för framtiden normerande, huru än lägenhetens värde ökas. Jag tror, att denna anordning icke kan anses vara rättsstridig eller innebära någon fara för fastighetskrediten. Det enda, som synes mig önskvärdt, är, att kostnaden för denna förrättning må kunna nedbringas till ett sådant belopp, att metoden låter sig med lätthet praktiseras och sålunda blir använd i större utsträckning. Jag anser icke omöjligt, att i det afseendet något kan göras från statens sida.

Det var endast denna upplysning jag velat meddela.

Herr statsrådet Petersson, Alfred: Jag ber kammaren icke blifva otålig på mig, om jag begär kammarens uppmärksamhet, oaktadt statsutskottet enhälligt afstyrkt den föreliggande frågan, och man således icke kan hysa mycket hopp om att kammaren fattar ett annat beslut än hvad utskottet tillstyrkt. Jag anser i allt fall frågan vara af den art och betydelse, och utskottets motivering också af den beskaffenhet, att man icke gärna med tystnad kan förbigå saken.

Vi hafva ju länge här i landet talat om egnahemsrörelsen och betydelsen af att så många som möjligt egna, själfständiga hem komma till stånd. Detta har, såvidt jag vet, erkänts från alla håll, alla läger. Vi hafva också, enligt mitt förmenande, gjort en mycket god början. Staten har börjat stödja en sådan verksamhet. Ett viktigt steg togs 1904, då egnahemslånefonden bildades från hvilken statslån utlämnas till låneförmedlare, hvilka i sin ordning utlämna lån på billiga villkor till dem som önska bilda ett eget hem, men jag tror också, att det är viktigt att vi fortsätta på den väg vi börjat och se till, att, om vi upptäcka hinder på vägen, vi fortast möjligt undanröja dessa hinder. Så var också Kungl. Maj:ts och föredragande departementschefens uppfattning 1904, sådan jag fattat den, ty där pointeras och understrykes bestämdt, att man ansåg detta såsom ett försök till att börja med, och man påpekade, att man sedan med ledning af gjorda erfarenheter borde gå vidare och rätta, där man möjligen kunde komma underfund med att rättelse behöfdes. Nu vill jag angående det förslag, som finnes i den kungliga propositionen, säga, att det afser just att fortsätta på den väg, som man slagit in på 1904. Här är icke alls fråga om att lägga om egnahemslånerörelsen, att lägga den på andra grunder. Nej, visst icke. De små ändringar, som här föreslås, äro tydligen afsedda och, jag tror och hoppas det, äfven ägnade att göra denna väg mera framkomlig, mera trafikabel så att säga. Hvad som vid studiet af egnahemsrörelsens utveckling under dessa år skarpast träder i ögonen är just att af de olika låneförmedlare, som statsmakterna den gången förutsatte skola komma till stånd, saknar man så godt som alldeles bolag och föreningar. Således den själfverksamhet, som man äfven då tänkte sig såsom en viktig häfstång i rörelsens utveckling, har hittills icke kommit till stånd. Tre, jag säger tre, föreningar i landet hafva

*(Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.
(Forts.)*

*Om
ändring af
grunderna
för statsens
egnahemslåne-
rörelse.*
(Forts.)

uppträdt såsom låneförmedlare och begärt statslån och till det mycket blygsamma beloppet af 176,250 kronor. Då är det ju alldeles gifvet, att om man inser vikten och betydelsen af denna självverksamhet, såsom en viktig sak i denna rörelse, måste man se till, hvad anledningen kan vara till att dessa bolag eller föreningar icke kommit till synes, i synnerhet då vi nu lefva i sammanslutningens, föreningsarnas tid, kan man säga. Gör man sig en sådan fråga, ligger svaret ganska nära, såvidt jag förstår. Svaret är, att med nuvarande förhållanden det är ytterst svårt för bolag och föreningar att uppträda såsom låneförmedlare, därför att de måste hos statskontoret prestera borgenssäkerhet, innan de få ut statslånet, för att sedan minuterat ut det till resp. egnahemslånetagare. Man behöfver ju icke tänka långt för att inse, att det måste ställas ganska stora kraf på medlemmarna i en sådan förening eller bolag, då man fordrar icke blott att de skola uppoffra den tid och den omsorg, som kräfves för ett sådant arbete, utan äfven att de skola sätta sin personliga kredit så att säga i sticket för ganska betydande belopp och icke blott för ett ganska betydande belopp utan äfven för en ganska betydande tidsrymd. Man kan med dessa anordningar icke rimligtvis begära eller hafva anledning hoppas, att den låneförmedling, som man tänkt sig genom bolag eller föreningar, skall komma till stånd eller utvecklas. Därför har Kungl. Maj:t föreslagit, att statskontoret må hafva rätt mottaga egnahemsinteckningar som säkerhet, men jag ber herrarna observera, att det är intet ovillkorligt detta, intet bestämdt påbud för statskontoret att ovillkorligen taga emot sådana egnahemsinteckningar som dessa bolag eller föreningar få in från egnahemslånetagare, såsom kollektiv säkerhet, det är, som sagdt intet ovillkorligt påbud. Statskontoret har också redan nu full frihet härutinnan, ty nu står endast så, att sådan säkerhet, som af statskontoret kan godkännas, behöfver antagas. Statskontoret kan således äfven nu godkänna sådan säkerhet. Men genom den erfarenhet, som man fått däraf att statskontoret i praktiken gått så till väga, att det icke utlämnat lån mot annan säkerhet än borgenssäkerhet, har man velat stryka under och framhålla, att statskontoret må kunna godkänna inteckning i egnahemslägenheter. Jag skall be att få läsa upp ordalydelsen:

»Inteckningar uti egnahemslägenheter, beviljade eller lämnade som säkerhet för egnahemslån, hvilka af vederbörande låneförmedlare utlämnats från statslånet i fråga, må kunna antagas såsom säkerhet intill ett belopp, icke öfverstigande beträffande jordbrukslägenhet fem sjättedelar och beträffande bostadslägenhet tre fjärdedelar af lägenhetens genom taxeringsbevis eller på annat sätt, som statskontoret godkänner, intygade värde vid den tid, då säkerheten erbjudes.»

Jag tror icke, att detta innebär någon stor fara eller på något sätt kan vara en åtgärd, som, för att begagna statsutskottets ärade ordförandes egna ord, kan vara ägnad att snedvrida egnahems-

frågan och dess utveckling. Jag hörde talet om vikten af att icke snedvrída frågan, men jag sökte förgäfvés efter att få bevis för att hvad Kungl. Maj:t i denna proposition föreslagit skulle vara ägnadt att snedvrída den. Tvärt om, min bestämda uppfattning är, att ett bifall till hvad Kungl. Maj:t här föreslagit endast är ägnadt att underlätta utvecklingen och hvarken att brådstörtadt forcera frågan eller föra den till några farligheter på ett eller annat sätt.

Man har sagt, jag tror det var herr Ericsson, att man borde icke nervöst skynda fram med förbättringar undan för undan, och att man denna gång kommit för tidigt. Jag tror icke, att man kommit för tidigt och icke heller att man gått ett steg längre än stödet af gjorda erfarenheter gifver vid handen, men jag tror också, att man icke bör dröja med att taga bort de stötestenar som man ser med båda ögonen, och därför är det förslag till ändringar som föreligger icke af vidtgående beskaffenhet. Ändringarna äro mycket minimala. Men jag tror, att, om förslaget tillvinner sig Riksdagens bifall, det i hvarje fall skulle gagna och underlätta egnahemsrörelsens utveckling. Såvidt jag förstod statsutskottets ärade ordförande, hade han den uppfattningen, att hela arbetet med amortering och räntebetalning jämte kontroll å byggnader m. m. för hvarje litet lån skulle omhändertagas af statskontoret. Nej, visst icke, dessa bolag och föreningar, som äro låneförmedlare, skola naturligtvis allt fortfarande stå i direkt förbindelse med egnahemslånetagarna och af dem uppbära ränta och annuiteter samt lämna redovisning till statskontoret, alldeles som hushållningssällskapen nu göra, samt vara ansvariga för lånens återbetalande. Det har icke inträdt den ringaste förändring därutinnan. När staten för öfrigt säger, såsom det heter i § 2 mom. 2: »Egnahemslån skall utgå, då fråga är om jordbrukslägenhet, med minst hälften och högst fem sjättedelar af det med ledning af uppjordt köpeaftal, värderingsinstrument, brandförsäkringshandlingar, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar beräknade och af låneförmedlaren godkända värdet å jorden jämte därå befintliga eller för uppförande afsedda byggnader, samt då fråga är om bostadslägenhet, med minst hälften och högst tre fjärdedelar af samma värde», så är det rätt underligt, att staten på samma gång till låneförmedlarna säger: det där kan ni göra, men vi godta icke denna säkerhet såsom säkerhet; det där ha ni rätt att göra, men ni skola skaffa en annan säkerhet vis å vis staten. Jag förstär icke riktigt den logiska tankegången i detta. Nu säger staten: vi ställa våra penningar, våra medel till förfogande inom den och den ramen i förhållande till det verkliga värdet, men så säger staten å andra sidan, när låneförmedlarna komma: ni skola skaffa borgen, banksäkerhet, obligationer eller annat. Jag tycker verkligen, det ligger något inkonsekvent i detta förfarande.

Hvad nu de öfriga ändringsförslagen angår, så äro de ju af kanske ännu mindre betydelse, ehuru de kunna hafva sitt stora gagn.

Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.
(Forts.)

Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemslåne-
rörelse.
(Forts.)

Så är fallet hvad beträffar förhållandet emellan stad och land. Den saken har redan blifvit omnämnd. Det har ju framgått af erfarenheten, att det verkligen finns här och där omkring städerna ganska vidsträckta områden, där egnahemsrörelsen skulle kunna utvecklas till gagn och nytta, både hvad beträffar jordbrukslägenheter och bostadslägenheter, men de nuvarande bestämmelserna, definitionen på landsbygd och stad omöjliggöra detta, och krafvet på förändring i detta hänseende eller behovet af förändring har blifvit från många håll framhållet.

Hvad beträffar ändringen i åldern för egnahemslånetagaren från 25 till 21 år, är detta en mycket oviktig förändring. Jag tror i hvarje fall, att man bör gå till mötes den önskan, som i detta afseende blifvit uttalad. På landsbygden äro tidiga äktenskap mera vanliga än i städerna, och jag tror, att det vore en samhällsgagnande åtgärd, om man på detta sätt i någon mån kunde befordra tidigt egnahemsbyggande, tidigt familjebildande.

En annan ändring, som jag alldeles nyss, när jag talade om föreningar och bolag, glömde bort, var just, att enligt förslaget äfven dessa egnahemslåneförmedlare skulle få förvaltningsbidrag. Nu är bestämdt, att hushållningssällskapen få sådana förvaltningsbidrag till $\frac{1}{2}\%$ af kapitalskulden. Däremot äro sådana förvaltningsbidrag icke medgifna åt föreningar, och det är i sin mån ytterligare ägnadt att hindra uppkomsten af dessa låneförmedlare. Jag tror, att äfven detta är en mycket nyttig åtgärd, som kommer att hafva ett gagnande inflytande på egnahemsrörelsens utveckling.

Det kan icke förnekas, att egnahemstanken har rönt stort intresse i landet och att det för närvarande finnes ett sådant intresse, ett nyvaknad intresse att komma tillbaka till jorden, till jordbruket, och jag tror, att det vore lyckligt och glädjande om man kunde stärka ett sådant intresse. Om nu Riksdagen afslår detta förslag, tror jag, att detta skall verka i motsatt riktning, det skall på många håll kännas som en kylande vind, och sådant anser jag för min del icke vara gagneligt eller glädjande. Det är ur denna synpunkt som jag gärna skulle se, att den kungliga propositionen bifölles, äfven om jag i närvarande situation har mycket små förhoppningar, att detta skall blifva fallet.

Herr Wijk, Ivar: Det är ju gifvet, att egnahemsrörelsen bör omhuldas på allt vis, men jag är af den tanken, att man bör gå lugnt och sansadt framåt, och det synes mig, att denna rörelse fått en god start, då under år 1905 1,700,000 kronor, under 1906 1,500,000 kronor tagits i anspråk.

De förändringar, som nu föreslagits äro två väsentliga. Den ena är, att låneförmedlare skola få öfverlämna inteckningar till statskontoret. Hvad innebär då detta egentligen? Jo, det kommer alldeles säkert att innebära, att statskontoret skulle komma att fylla icke blott en hypoteksbanks utan äfven hypoteksföreningarnas

uppgifter, och att detta är besvärligt och drygt arbete, torde vara känt. Statskontoret skall taga emot alla dessa in-teckningar, be-vaka dem vid exekutiva auktioner och det ena med det andra. Riksbanken skall visserligen åtaga sig en del, men båda dessa in-stitutioner tillhopa skola öfvertaga det hela. Frågan är, om det icke kan vara skäl att tänka på den saken, innan man beslutar sig härför. Den andra ändringen är att öka amorteringstiden från 26 till 36 år. För min del tror jag det är olämpligt att göra detta, ty det är just i den kraftigaste åldern, dessa inbetalningar böra göras och icke dröja inpå gamla dagar. Jag tror icke, att en sådan önskan gjort sig gällande i landet, åtminstone har jag icke hört det i det län jag tillhör.

Den ärade representanten på kristianstadshanken yttrade, att utskottet icke tänkt öfver denna sak utan i trötthetens tecken be-handlat det kungliga förslaget, men jag tror, det vore önskligt om kammaren icke läte sig förtröttas utan tänkte sig för, innan den tager det kungliga förslaget. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talman-nen yttrade, att beträffande nu föredragna utlåtande vore fram-ställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Benedicks*, att utskottets hemställan skulle bi-fallas utan gillande af utskottets motivering; och 3:o) att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till ut-skottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontra-proposition därvid antagits bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande om-röstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande
n:o 173, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 27.

Om
ändring af
grunderna
för statens
egnahemsläne-
rörelse.
(Forts.)

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 25 och 26 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 174, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande under år 1907 af egnahemslån inom Fors och Klosters socknar af Södermanlands län,

n:o 175, i anledning af väckta motioner om upplåtande af jord å kronans mark för bildande af egna hem,

n:o 176, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bildande af en jordförmedlingsfond jämte i ämnet väckta motioner,

n:o 177, angående väckt motion om anvisande af medel för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark,

n:o 178, i anledning af väckta motioner angående försäljning af vissa kronoegendomar, äfvensom

samma utskotts den 22 och 24 i samma månad bordlagda utlåtanden:

n:o 150, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarne gjorda framställningar om anslag för beredande af extra lönetillägg för år 1907 åt vaktmästare,

n:o 151, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning af Malmöhus läns landstings upptagningsanstalt för sinnessjuka vid Lunds hospital,

n:o 152, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningsbidrag åt sjukkassor m. m.,

n:o 153, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsanslag för bestridande af hyresafgiften för åren 1907 och 1908 för lokal till den af föreningen för arbetarskydd i Stockholm anordnade permanenta utställningen af skyddsanordningar mot olycksfall och ohälsa i arbetet,

n:o 154, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde hufvudtiteln gjorda framställning beträffande anslag till veterinärundervisningen,

n:o 155, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre stationskarlsförmannen Per Perssons hustru Johanna Christina Persson, född Falkengren, från Malmö,

n:o 156, i anledning Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af viss del af skillnadsarrende för förra militiebostället 1 mantal Edsberga n:o 4 i Östergötlands län,

n:o 157, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra militiebostället ett mantal Ånsta n:is 3 och 4 i Örebro län hörande jordområde,

n:o 158, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa delar af förra profossbostället $\frac{3}{4}$ mantal Flundrarp n:is 2 och 3, Malmöhus län,

n:o 159, anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Borgholms stad af jordområden från Borgholms kungsladugård i Repplinge socken af Kalmar län,

n:o 160 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till Mörbylånga köping af ett till köpingen gränsande jordområde i Kalmar län,

n:o 161, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående rätt för Kalmar läns södra landsting att förvärfva postmästarebostället Stora Rör n:o 1 i Högsrums socken af Kalmar län,

n:o 162, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark från förra länsmansbostället Mjogaryd Mellangård n:o 2 i Jönköpings län, och

n:o 163, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af Kronobergs kungsgård i Kronobergs län,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta stats- och lagutskottets den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 13, i anledning af väckta motioner dels om ändring i vissa delar af lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, dels ock om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rättegångsbiträde åt genom olycksfall i arbete skadad arbetare.

Punkten a).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten b).

Sammanatta stats- och lagutskottet hade till behandling förehåft, bland andra, en inom Andra Kammaren af herr *K. J. Larsson* i Göteborg väckt motion, n:o 29, hvare hemstälts, att Riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t behagade öfverväga och till nästkommande Riksdag framlägga förslag om huru medellösa, genom olycksfall i arbete skadade arbetare lämpligast beredas tillfälle att erhålla rättegångsbiträden, antingen genom riksförsäkringsanstaltens tjänstemän eller genom andra särskildt utsedda personer.

*Om
rättegångs-
biträde åt
arbetare, som
skadats genom
olycksfall i
arbete*

Om
rättegångs-
biträde åt
arbetare, som
skadats genom
olycksfall i
arbete.
(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande punkt på andragna skäl hemställt, att Riksdagen i anledning af herr Larssons motion, n:o 29, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, i sammanhang med omarbetning af lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, taga under öfvervägande, huruvida icke riksförsäkringsanstaltens skyldighet att vid inträffade olycksfall i arbete afgifva utlåtande, på sätt ofvan antyds, skulle kunna utsträckas.

Reservation hade vid nu förevarande punkt anförts af herr *D. Persson* i Tällberg, som hemställt,

att Riksdagen, med bifall till herr Larssons motion n:o 29, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, i sammanhang med omarbetning af lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, taga i öfvervägande, huru medellösa, genom olycksfall i arbete skadade arbetare lämpligast skulle beredas tillfälle att erhålla rättegångsbiträden, antingen genom riksförsäkringsanstaltens tjänstemän eller genom andra särskildt utsedda personer.

Herr Heüman: Jag kan icke underlåta att fästa kammarens uppmärksamhet på den reservation, som här uti punkt b) blifvit afgifven af herr Daniel Persson i Tällberg. Han hemställer där, att Riksdagen med bifall till herr Larssons motion, n:o 29, må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, i sammanhang med omarbetning af lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, taga i öfvervägande, huru medellösa, genom olycksfall i arbete skadade arbetare lämpligast skola beredas tillfälle att erhålla rättegångsbiträden, antingen genom riksförsäkringsanstaltens tjänstemän eller genom andra särskildt utsedda personer.

Denna reservation hvilat i denna punkt på en motion af en yrkesinspektör, som under sin inspektion funnit, att åtskilliga fall förekommit, där arbetare på grund af medellöshet icke varit i tillfälle att utsöka den ersättning, som lagen af den 5 juli 1901 verkligen tillförsäkrat dem. De ha icke kunnat anlita rättegångsbiträde på grund af sin fattigdom, och så har saken fått förfalla.

Utskottet har ställt sig mycket välvilligt till denna motion och har i anledning af densamma tillstyrkt en skrifvelse till Kungl. Maj:t, men utskottet har icke i detta skrifvelseförslag velat biträda motionärens förslag till afhjälpande af ifrågavarande missförhållande, utan i stället ansett, att det borde träffas sådana förändringar i afseende å reglementet för riksförsäkringsanstalten, att denna skulle få skyldighet att afgifva utlåtande i sådana fall som de af mig antydda. Men det synes mig icke, som om den fattige skadade arbetaren vore hulpen med att han får ett sådant utlåtande från riksförsäkringsanstalten, ty han kan dock icke göra det gäl-

lande, utan att han har ett biträde, som kan föra hans talan. Det är ju för öfrigt, såsom framgår af riks försäkringsanstaltens berättelse för år 1905, redan nu så, att där är intagen en statistik öfver skador som förekommit, och med stöd däraf kan nog den skadade konstruera fram det prejudikat, på hvilket hans anspråk skulle grunda sig. Men, såsom jag sade, detta är icke tillräckligt för honom, där han ligger på en sjukstuga, oförmögen att själf göra något och med fattiga anhöriga, som icke heller kunna föra hans talan. Jag kan icke finna annat, än att då staten genom lagen af den 5 juli 1901 velat tillförsäkra honom skadeersättning, bör man också under vissa förhållanden bereda honom den hjälp af rättegångsbiträde, utan hvilken det icke är möjligt för honom att utfå den honom tillkommande skadeersättningen. Det är ju blott i undantagsfall något sådant skulle behöfva förekomma, ty de flesta arbetsgifvare visa sig måna om sina arbetare och vilja, att de verkligen få den skadeersättning, som lagen tillförsäkrar dem. Men om också dessa antydda fall, där arbetare på grund af fattigdom icke komma i åtnjutande af hvad lagen tillförsäkrar dem, äro blott några få, synes det mig likväl vara skäl att lagstifta så, att arbetarne i hvarje fall få det nödiga biträdet för ersättningens utbekommande.

Jag ber således, herr grefve och talman, att i denna punkt få yrka bifall till den af herr Daniel Persson afgifna reservationen.

Herr Törneblad: Då jag inom utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende, vill jag något redogöra för det skäl, som föranledt utskottet att föreslå Riksdagen att aflåta ifrågavarande skrifvelse.

Skälet har varit det, att utskottet efter samråd vid sitt sammanträde med chefen för riks försäkringsanstalten kommit till den öfvertygelsen, att det skulle vara förmånligare för de arbetare, hvilka det här gäller, att riks försäkringsanstalten finge här ifrågasatta åliggande att lämna en ganska bestämd utredning i ämnet, än om särskildt rättegångsbiträde skulle lämnas.

Att man icke kunde bifalla den reservation, som här är bifogad, är alldeles klart, därför att det borde väl aldrig ifrågakomma att som rättegångsbiträde i dylika fall anlita riks försäkringsanstaltens tjänstemän, hvilket reservanten emellertid alternativt yrkat. Sådant vore ju synnerligen olämpligt, då anstalten är den, som i en mera kontrollerande väg har att lämna utredning och upplysningar i saken. Redan detta var anledning nog att i stället gå med på det nu ifrågasatta skrifvelseförslaget, hvilket som sagdt bör bereda allt möjligt skydd. Om olycksfallsersättningar icke kunna utfås i följd af fattigdom, blir det egentligen en helt annan sak, än hvad som här behandlats, men man har trott, att det utlåtande, som anstalten skulle få att afgifva, skulle tillräckligt trygga arbetarnes rätt, hur den än sedan kan komma att utkrävas.

Om rättegångsbiträde åt arbetare, som skadats genom olycksfall i arbete.
(Forts.)

Om
rättegångs-
biträde åt
arbetare, som
skadats genom
olycksfall i
arbete.
(Forts.)

Om jag icke misstager mig, och jag tror att jag är riktigt underrättad, så har Andra Kammaren redan bifallit utskottets hemställan, och jag har därför så mycket mera skäl att yrka bifall till densamma.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr D. Persson vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten c).

Utskottets hemställan bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 22 och 24 innevarande månad bordlagda utlåtande och memorial:

n:o 14, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående löne- och pensionsreglering för småskolelärare och småskolelärarinnor, samt

n:o 15, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 24 och 25 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

n:o 166, i anledning af väckta motioner i fråga om undersökning af Sveriges tillgångar af malmer, stenkol m. m.,

n:o 167, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen i fråga om statsbidrag för folkskoleändamål till kommuner, som äro synnerligen betungade af beskattning för skolväsendet,

n:o 168, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till aktiebolaget Svenska ostasiatiska kompaniet för uppehållande af regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien, samt

n:o 169, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 24 och 25 i denna månad bordlagda memorial n:o 71, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af lagutskottets utlåtande n:o 60, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, dels ock sex med föranledande af denna proposition afgifna motioner.

*Samman-
jämningsför-
slag ang. sär-
skilda bestäm-
melser om
arrende af
viss jord å
landet i Norr-
land och
Dalarne.*

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade vid behandlingen af utskottets utlåtande n:o 60, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om arrende å viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, dels ock sex med föranledande af denna proposition afgifna motioner, kamrarne stannat i olika beslut, hvilka skilde sig därutinnan, att Första Kammaren som i 11 § första stycket uteslutit den del, som följde näst efter orden »skriftligt samtycke till nyodlingen», beslutit, att 22 §:n skulle ur förslaget utgå, och i 24 §:n uteslutit andra punkten. Andra Kammaren hade däremot beträffande 2, 3, 4, 6 och 22 §§ godkänt den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen.

Efter öfvervägande, huruvida och i hvad form en sammanjämkning mellan kamrarnas skiljaktiga beslut lämpligen kunde åvägbringas, hade utskottet trots den bästa lösningen stå att vinna därigenom, att Andra Kammaren biträdde Första Kammarens beslut beträffande 2, 3, 4, 6 och 24 §§ och att Första Kammaren biträdde Andra Kammarens beslut rörande 11 §, samt att kamrarna, hvardera med frånträdande af sitt angående 22 § fattade beslut, godkände utskottets förslag i denna del.

Med anledning häraf hade utskottet i nu föredragna memorial i ändamål af sammanjämkning hemställt,

1:o) att Andra Kammaren, med frånträdande af sitt förut fattade beslut beträffande 2, 3, 4, 6 och 24 §§ i det förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne, om hvars antagande lagutskottet i utlåtande n:o 60 hemställt, ville biträda Första Kammarens därutinnan fattade beslut;

2:o) att Första Kammaren, med frånträdande af sitt förut rörande 11 § i samma förslag fattade beslut, ville biträda Andra Kammarens beslut i denna del;

3:o) att kamrarna, hvardera med frånträdande af sitt angående 22 § i berörda förslag förut fattade beslut, ville godkänna utskottets förslag i denna del.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Samman-
jämkningsför-
slag ang. sär-
skilda bestäm-
melser om
arrende af
viss jord å
landet i Norr-
land och
Dularne.
(Forts.)

Herr Törneblad: Såsom bekant äro de frågor, i hvilka Riksdagens kamrar fatta olika beslut, ofta ganska vanskliga att slutligen afgöra. I afseende å de gemensamma voteringsarterne är det ofta rätt svårt att bestämma sig för eller emot, emedan gränsen är mycket hårfin i åtskilliga fall. Hvad sammanjämkningsbeslut beträffar, torde äfven där vissa svårigheter föreligga, och man gör ju sina försök att få en sammanjämkning till stånd, för att det måtte »blive något av», men det är icke alltid sagdt, att ett sådant försök, om det också kan leda till det tillfälliga resultatet, att Riksdagens kamrar fatta sammanstående beslut, dock för framtiden kan anses lyckligt vare sig som prejudikat eller med hänsyn till den föreliggande frågan i och för sig. I afseende å lagändringar är det ju ganska kinkigt att sammanjämka mellan kamrarnas beslut i fråga om olika paragrafer. Sådant har nog förekommit emellanåt; huruvida det varit till fördel eller till nackdel, det lämnar jag därhän. Säkert är, att när ett lagförslag kommer från Kungl. Maj:t, bör det och kan väl i de flesta fall också anses utgöra en enhet, en genomtänkt enhet. När sedan förslaget kommer från utskottet, händer det väl, att det är litet lappadt på det, men det får väl dock fortfarande anses som en enhet. Inträffar det så, att i kamrarna göras yrkanden på än det ena och än det andra och dessa ha olika effekt i den ena och andra kammaren, så blir väl följden, att åtskilliga lappar sättas på klädet, och skola sedan dessa lappar på något sätt sys ihop, är det ju möjligt, att det hela ter sig något osammanhängande eller brokigt. Jag måste uttala mina dels konstitutionella, dels och framför allt kanske mera reella tvifvelsmål, huruvida ett byte i detta fall mellan paragrafer kan anses vara så lyckligt funnet.

Nu hade utskottet nära på enhälligt, såvidt jag mins, eller på få röster när, gått ifrån Kungl. Maj:ts förslag i afseende å arrendetiden och nedsatt den från 20 till 10 år. Andra Kammaren tog sedan Kungl. Maj:ts förslag — af det ena eller andra motivet, där om vill jag icke döma. Om sedan denna paragraf om arrendetiden ställes emot paragrafen om ersättning för nyodling och rättighet till bete med eller utan får, förefaller det verkligen, som om de olika besluten i det fallet icke kunna riktigt kompensera hvarandra, utan att den ena paragrafen går längre och den andra mindre långt.

Jag har velat uttala dessa betänkligheter, dock utan att för tillfället göra något bestämdt yrkande om afslag å sammanjämkningsförslaget. Det kan vara möjligt, att det är fördelaktigt att få en sådan lag som denna, hurudan den nu än må blifva och äfven om man därför måste uppföra sina konstitutionella, formella eller reella betänkligheter. Jag har dock velat framhålla mina tvifvelsmål, då jag anser lagstiftningsarbetet så viktigt, att det äfven i riksdagens sista timme icke bör få utan vidare passera, utan man skall ha tid att något tänka på saken, innan man fattar sitt beslut.

Herr Enhörning: Sammanjämningsförslaget i denna viktiga fråga ligger nu framför oss, men om det kan jag säga, att »det icke var den måg, jag hade tänkt mig». Denna sammanjämnning går ut på, att utskottets förslag i fråga om § 22 skulle godkännas samt att Första Kammaren skulle biträda Andra Kammarens beslut rörande § 11, beträffande ersättning för nyodling. Jag må säga, att det är för oss betydligt viktigare att få helt och hållet stryka § 22; i stället kunna vi gå med om § 11 oförändrad enligt utskottets förslag.

Sammanjämningsförslag ang. särskilda bestämmelser om arrende af viss jord i Norrland och Dalarna.
(Forts.)

Man sätter här jordbruket allra främst, och det kan ju vara riktigt, men man får å andra sidan icke heller låta jordbruket helt och hållet skymma undan skogsbruket. Vi måste tänka på, af hvilket gagn och af hvilken betydelse detta har varit för vårt land under de sista årtiondena. Om vi icke haft de tillgångar, vi tagit ur våra skogar, huru skulle vår budget då ha balanserats? Jag tror, att vi i detta afseende då skulle ha stått oss ganska slätt.

Jag medgifver gärna, att arrendatorerna ha varit försummade så till vida, att de fått sköta jordbruket, som de funnit för godt, hvar en efter sin vilja och sitt begrepp, och det gagn, som dessa arrendatorer borde hafva haft af landbruks- och folkhögskolor, har ännu varit ytterst minimalt, dels därför att dessa undervisningsanstalter däruppe i Norrland äro för få i förhållande till Norrlands stora areal, dels därför att undervisningen först nu börjat nå den klass af folket, som kallas arrendatorer. Och det af helt naturliga skäl.

Arrendatorerna äro ju dels bönder, som sålt hemmanen, men förbehållit sig nyttjanderätten till döddagar och stundom äfven under sonens lifstid, och dels arbetare, som önska komma sig upp till själfständighet. Om båda dessa klasser af arrendatorer kan man ju säga, att de icke varit i tillfälle att i unga dagar få undervisning i dessa skolor. Men efter dem kommer nu en ny generation, och med den en högre folkundervisning, äfven på det praktiska området. Värnplikten skall också i sin mån bidra att höja intelligensen hos vårt folk. En aktad talare på stockholmsbänken har också i denna kammare under denna riksdag yttrat, att i hans ungdom var det så vanligt, att en yngling, som icke kom någon väg i sina studier, skulle blifva jordbrukare. Så har det nog varit rundt om i landet. Jordbruket har blifvit eftersatt, och nu skördar man frukten däraf. Nu visar det sig, att det fordras icke allenast intelligens, utan också ett särdeles praktiskt förstånd för att med framgång sköta jorden.

De särskilda lagarna för Norrland komma helt naturligt att gifva anledning till dylika lagar äfven för andra delar af riket. Gifvetvis kan man icke underlåta att påvisa, och det är redan gjordt i denna kammare, att förhållandena i Norrland och större delen af det öfriga riket äro i själfva verket i jord- och skogsbruks afseende fullt analoga. Och sedan dessa fakta äro konstaterade, skola herrarne icke längre kunna motsätta sig, att dessa

*Samman-
jämningsför-
slag ang. sär-
skilda bestäm-
melser om
arrende af
viss jord å
landet i Norr-
land och
Dalarne.
(Forts.)*

lagar utsträckas så småningom till hela riket. I år föll visserligen i denna kammare förslaget om utredning af bolagens jordförvärf i mellersta och södra delarna af riket, men den frågan kommer nog snart upp igen, och då skall man icke så lätt kunna motsätta sig en sådan.

Hvad nu synnerligast 22 § angår, vill jag än en gång repetera, att det varit lyckligast, enligt min åsikt, om man uteslutit denna paragraf och låtit 11 §, sådan den finnes i utskottets förslag, kvarstå helt och hållet orörd. Det sammanjämningsförslaget anser jag hafva varit bättre för såväl jordbruket som skogsbruket. Jag anhåller, att kammaren nu ville taga den frågan i öfvervägande, huruvida det icke skulle vara för landet i alla afseenden lyckligast, om sammanjämnningen gått ut därpå, att 11 § fått kvarstå oförändrad och att 22 § alldeles slopats. Hans excellens statsministern yttrade visserligen under debatten härom, att det icke låte sig göra för Norrland att nu utesluta 22 §, på den grund att folket behöfver denna mulbetesrättighet. Men jag tror för min del icke, att det är så fullkomligt riktigt, ty, såsom min högt ärade vän på vesterbottensbänken, herr Kinberg sade, finnes det stora vidder i Norrland och således »godt om mil», som man säger. Under sådana förhållanden är det väl ingen omöjlighet att anordna särskilda marker för bete åt kreaturen. Helt visst lämpa sig därför en del trakter af skogen bättre, under det att andra åter äro lämpligare för skogsbruket, och genom att afskilja dessa på ett praktiskt sätt från hvarandra, så skall man få dessa bägge näringar att gå hand i hand. Därigenom äfventyras icke den årliga skogsföryngringen och kostnaden för hemmansägaren — vare sig bonde eller bolag — skall många gånger uppvägas genom det högre värde, den egentliga skogsmarken därigenom erhåller. Skogsbruket komme då icke att lida det men, som det nu i verkligheten gör, därigenom att den naturliga föryngringen förstöres år efter år. Under mitt anförande, då denna fråga debatterades sista gången, tog jag mig också friheten påpeka, att man under de sista 50 åren arbetat på att aflösa mulbetesrättigheterna och att den sista skogskommittén, som 1899 afgaf sitt utlåtande, kommit med ett förslag i den riktningen. Detta förslag har nu varit till granskning i högsta domstolen och har sedermera återkommit till Kungl. Maj:t. Det är nu beroende på Kungl. Maj:ts pröfning. Under sådana förhållanden kan jag icke tänka mig, att det vore lämpligt att nu återigen införa nya mulbetesrättigheter. Sträfvandena ha gått under de sista årtiondena i en helt annan riktning, och nu kommar man och vill på en gång draga ett streck däröfver. Jag tror, att vi böra besinna oss, innan vi inlåta oss på en sådan tillbakagång. Det är lämpligare för oss att behålla 11 § alldeles orörd. Det är lämpligare för oss att låta arrendatorerna odla därtill lämplig jord, om de så vilja, och låta ägarne betala denna odling, men från skogsvårdssynpunkt i hög grad olämpligt att låta 22 § kvarstå. På grund häraf yrkar jag, herr grelve och

talman, då jag icke ser någon möjlighet, för att en sammanjämkning nu skulle kunna komma till stånd, afslag på utskottets hemställan.

Sammanjämningsförslag ang. särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet i Norrland och Dalarne.
(Forts.)

Herr Hägglund: Af lagutskottets föreliggande betänkande framgår, att resultatet af kammarens beslut beträffande denna lagfråga för Norrland har blifvit just hvad lagutskottet föreslog, då lagutskottet första gången framlade sitt förslag till pröfning. Andra Kammaren gick så långt till vänster om lagutskottets betänkande, sådant det då förelåg, att det väge i det närmaste upp hvad Första Kammaren från förslaget utrensade såsom alldeles omöjligt att antaga. I Andra Kammaren fick man då också höra den meningen, att där skulle begäras mera än hvad som ansågs lämpligt och äfven måhända nödvändigt ur deras synpunkt sedt, allenast för att få något att kvitta med, när sammanjämkningen skulle äga rum. Denna mening synes också hafva blifvit delad af flertalet af Andra Kammarens ledamöter, hvadan Andra Kammaren, som sagdt, ökade på de redan förut stränga bestämmelserna lika mycket, som Första Kammaren afprutade.

Men mina herrar, ha vi då någon skyldighet att antaga detta sammanjämkningsförslag? Ja. Detta böra vi göra, om lagförslaget kan anses hvila på rättvisa grunder och blifva till gagn för den landsdel, för hvilken lagen är afsedd att gälla. Men mina herrar, detta är enligt min åsikt ingalunda fallet. Norrland har, detta är min uppfattning, icke något behof af denna undantagslagstiftning.

Lagutskottets högt ärade ordförande yttrade under debatten, då lagförslaget första gången debatterades i kammaren, att han ansåg sig böra rösta för detta lagförslag, emedan detta skulle vara en länk till den förbudslagstiftning, som Riksdagen under förra året gillade och antog, och detta ehuru han då röstade mot denna förbudslag.

Jag för min del kan omöjligen godkänna en sådan uppfattning.

Jag var i fjol visserligen med om att med min röst bidra till den lag, som då antogs och som innehöll förbud för bolag att vidga sitt jordförvärf. Detta ansåg jag nödigt för att bevara den ännu kvarvarande bondeklassen i Norrland och för öfrigt ansåg jag, att bolagen då förvärfvat så pass mycket skogsmark, att de borde kunna vara belåtna.

Men, mina herrar, det bör få anses vara en vida stor skillnad mellan lagbestämmelserna, som förbjuda bolag att ytterligare öka sitt jordförvärf på den själfägande jordbrukareklassens bekostnad, och att nu stifta en lag, som verkar på sådant sätt, att bolagen förlora hvad de redan äga. Det lagförslag, som här föreligger, anser jag vara en stor länk i den kedja af tillämnade lagar, hvarmed lagarnes ursprungliga upphofsman och fader, herr Lindhagen, har för afsikt att upphäfva äganderätten eller, som han benämner det, jordmonopolet. För min ringa del kan jag icke biträda en

*Samman-
jämningsför-
slag ang. sär-
skilda bestäm-
melser om
arrende af
viss jord å
landet i Norr-
land och
Dalarna.
(Forts.)*

sådan lagstiftningsväg. Jag anser detta lagförslag strida mot de rättsprinciper beträffande äganderätten, som man hittills ansett heliga. Granskar man det föreliggande lagförslaget, finner man snart, att dessa bestämmelser äro uppenbarligen afsedda att utplåna begreppet äganderätt, ty jordägaren skall till följd af lagarnas alla möjliga stränga bestämmelser slutligen komma att anse äganderätten förhatlig, och då går jorden åter till staten och det allmänna. Man har då gått så långt, att man nått det lyckliga förhållande, som äger rum i Ryssland, där jorden äges af staten och icke af jordbrukaren. Man måste, så tror jag, komma därhän, om man fortgår på den väg, som föreliggande lagförslag utpekar.

Det måste ju vara nedslående och ruinerande för jordägaren att få sig en lag, som stadgar bland annat: jordägaren har skyldighet att bygga och under arrendetiden underhålla alla byggnader å den arrenderade egendomen.

Arrendatorn har underförstådd rätt att vanvårda och utslita byggnaderna utan någon som helst risk och ansvar. Se 8 §! Det står visserligen ett undantag i samma §, att om arrendatorn är vållande till den skada, som skett å byggnaderna och hvarför reparation är behöflig, så skall han bära ansvaret därför och betala. Men mina herrar, är det möjligt att åstadkomma bevisning, att denne arrendator är vållande? För min del tror jag icke, att man kan det. I så fall blir det nog jordägaren, som får betala jemväl i de fall, där det är uppenbart, att arrendatorn bör bära ansvaret. Arrendatorn har rättighet att uppodla alla å egendomen förekommande odlingslägenheter jämväl mot jordägarens vilja och absoluta förbud. Och därför skall jordägaren betala arrendatorn full ersättning, då arrendatorn afträder egendomen, äfven för den händelse att arrendatorn erhållit full eller delvis ersättning genom de ökade skördar, denna odling gifvit honom under arrendetiden. Jordägaren har allenast att betala utan prut enligt bestämmelserna i 11 § i föreliggande lagförslag.

Arrendatorn har icke allenast rätt att beta sina kreatur på det arrenderade området, utan dessutom, skall han, oafsedt kontraktets lydelse, vara berättigad enligt 22 § att beta samma kreatur på all annan mark, som jordägaren har eller under arrendetiden kan komma att få. Är sådant rimligt? Är det af behovet påkalladt? Att det är orimligt bör för hvar och en ligga i öppen dag, och att det är obehöfligt tror jag ock på denna grund, att man kan säga.

Man har sagt, att man behöfver denna lag för att stödja jordbruket, för att hjälpa arrendatorerna, den svagare parten uppe i Norrland. Jag tror för min del, att man snarare stjälpur dem däruppe än hjälper dem med denna lag. Det är alldeles gifvet, att de stora bolagen däruppe icke kunna vara med om att utarrendera sina många egendomar och hafva en sådan lag att följa. Följden blir då den, att de många arrendatorer, som nu sitta däruppe och äro nöjda, — jag skall säga eder, mina herrar, att det

är flertalet af dem, som äro alldeles nöjda — de blifva uppsagda och få hädanefter icke förblifva arrendatorer, åtminstone icke hafva något kontrakt, utan sitta allenast på bolagens nåd och onåd.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag yrka afslag på utskottets föreliggande förslag.

Herr Unger: För min del kan jag icke anse, att en sammanjämkning, gjord på sådant sätt och efter sådana grunder, som här tillämpats, öfverensstämmer med grundlagens anda och mening. Afsikten med sammanjämknungen är väl, att därvid skall ske någon modifikation af åsikter, som uttalats, och beslut, som fattats, såväl i den ena som i den andra kammaren. Det kan väl icke vara meningen att, då olika beslut om ett lagförslag skola sammanjämkas, man skall kursa med lagparagrafer utan afseende därpå, huruvida de äga omedelbart sammanhang med hvarandra, eller huruvida den ena paragrafen modifierar den andra. Nu har Första Kammaren, såsom herrarne minnas, beslutit i fråga om § 11, att det icke skall åligga jordägare att betala kostnaden för odlingar, som en arrendator verkställt emot jordägarens bestridande. Det föreslås här af lagutskottet, att Andra Kammaren skall frånträda sina beslut i fråga om andra, tredje, fjärde, sjätte och tjugufjärde paragraferna och att vi å vår sida skulle frånträda vårt beslut i § 11, hvilken, såsom sagdt, rör principfrågan, huruvida jordägaren skall vara skyldig eller icke skyldig att utgifva ersättning för odlingar, som göras mot hans bestridande af arrendatorn. Skiljaktigheten i kamrarnes beslut rörande § 2 är den, att Första Kammaren bestämt minsta arrendetiden till 10 år och Andra Kammaren tagit 20 år. I fråga om § 3 har Första Kammaren medgifvit arrendator att i aftalet förbehålla sig rätt att före arrendetidens utgång uppsäga arrendet, och Andra Kammaren utan afseende på, om det är i aftalet bestämdt eller icke, medgifvit honom rätt att, sedan 5 arrendeår tilländagått, uppsäga arrendet. § 4 sammanhänger med § 2, och i § 6 har Första Kammaren antagit ett förslag, som Andra Kammaren uteslutit, nämligen att, om arrendeafstal är slutet för viss tid, ej öfverstigande 20 år, arrendatorn skulle ha rätt att sätta annan i sitt ställe, sedan 5 arrendeår tilländagått. Detta har icke Andra Kammaren antagit, då den medgifvit arrendatorn rätt att när som helst, utan afseende på aftal, efter 5 år uppsäga och frånträda sitt arrende, och 24 § rörer endast skatteskyldighet.

Nu, och som icke några af dessa paragrafer omedelbart sammanhänga med principfrågan, synes mig föreslagna sammanjämknungen olaglig. Om lagutskottet hade kommit med ett förslag, att t. ex. jordägaren skulle betala blott halfva kostnaden för nyodlingar, eller att skyldigheten att betala kostnaden icke skulle vara en tvingande bestämmelse, utan finge bero på aftal — eller något i den vägen — hade sådant ju kunnat anses såsom lagligt försök till samman-

Sammanjämkningsförslag ang. särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet i Norrland och Dalarne.
(Forts.)

*Samman-
jämningsför-
slag ang. sär-
skilda bestämmelser om
arrende af
viss jord å
landet i Norr-
land och
Dalarne.
(Forts.)*

jämknings- jämkning, men att, på sätt som lagutskottet gjort, söka sammanjämka genom att kursa med åsikter och med lagparagrafer, som icke ha omedelbart sammanhang med eller innefatta jämkning i Första Kammarens ifrågavarande beslut i en viktig principfråga, kan jag för min del icke finna lagligt eller lämpligt.

På sådant sätt skulle den ena kammarens vetorätt gentemot den andra i fråga om civillag lätt kunna eluderas och det endast genom att fatta hänsynslösa beslut, i syfte att hafva något att kvitta med i annat ämne, der sammanjämknings kunde ifrågakomma. Skulle sådan kvittning kunna lagligen äga rum, utan afseende på frågornas iure sammanhang, torde den rätt, som en af kamrarna har, att sätta sig emot den andras beslut i fråga om civillagstiftning, i verkligheten kunna, såsom sagdt, lätt eluderas. Det sades också i Andra Kammaren under diskussionen angående arrendelagen för Norrland, att man borde fatta sina beslut så, att man hade något att kvitta med.

På dessa grunder får jag, herr grefve och talman, yrka afslag på sammanjämningsförslaget.

Herr Andersson, Gustaf: Då jag har äran tillhöra lagutskottet, men varit förhindrad att närvara vid öfverläggningen om sammanjämkningen af kamrarnes olika beslut i denna fråga, skall jag be att få säga några ord.

Jag anser, att denna sammanjämknings icke är rättvis eller såsom den borde vara, ty Första Kammaren har fått gifva efter i vissa punkter, men Andra Kammaren endast i en punkt, som är af mindre betydelse. Hvad arrendetidens längd angår, har man där gått Första Kammarens åsikt till mötes, men icke heller detta är en riktig sammanjämknings; enligt min uppfattning hade bort jämkas på annat sätt, nämligen så, att arrendetiden bestämts till 15 år, då någon eftergift icke hade behöft göras i den andra punkten, den punkt, som rör sammanjämknings af de olika besluten om § 11, en, såsom jag anser, mycket viktig paragraf, nämligen angående ersättning för nyodlingar. Arrendatorns rätt är därvidlag tillgodosedd så mycket, att jag befarar det kommer att medföra, att inga hemman lämnas ut på arrende, utan bolagen komma att sköta dem själfva, och hvad vinnes då genom lagen, helst denna på sådant sätt kommer att verka rena motsatsen af hvad som åsyftats? Hvad § 22, angående betesrätten, beträffar, kan nog hända, att mängden anser denna obetydlig, men den är icke obetydlig. Jag läste just i dag i en tidning, att öfverjägmästaren i Östersund å styrelsens för skogsvårdsföreningen i Norrland vägnar ingått till Kungl. Maj:t med framställning om lagstiftningsåtgärder till skydd för skogsodling mot skada genom bete af kreatur. Samtidigt med att de, som där uppe hafva erfarenhet i saken, anhålla om strängare lagstiftning, antaga vi här en lag, som gifver arrendatorn rätt att i strid mot jordägarens intresse utsläppa sina kreatur att beta nyplanterade skogsområden.

Den skada, som där kan åstadkommas, är icke att uppskatta i penningar. Ersättning kan beräknas för verkställande af nyodlingar, men detta är mer än en penningefråga. Jag anser att denna paragraf äger mycket stor betydelse. I dessa båda viktiga punkter skulle emellertid Första Kammaren gifva efter. En sådan sammanjämning är enligt min åsikt icke rättvis, hvarför jag förenar mig med dem, som yrka afslag på sammanjämningsförslaget.

Sammanjämningsförslag ang. särskilda bestämmelser om arrende af riss jord å landet i Norrland och Dalarne.

(Forts.)

Herr Kinberg: Jag får däremot yrka bifall till sammanjämningsförslaget.

Detta förslag grundar sig i hufvudsak på lagutskottets första utlåtande och är ju således icke något konglomerat eller hopfattning af paragrafer utan ett sammanhängande helt. Denna lag är enligt min åsikt absolut nödvändig, för att åt det talrika folkelement, som lefver af nyttjanderätt till jord på trävaruindustriens hemman i Norrland, gifva en mer tryggt ställning. Det har för närvarande icke en sådan ställning.

En talare sade, att såsom följd af denna stränga lag alla kontrakt skulle sägas upp samt hela denna arrendatorsklass blifva strandsatt och utan medel till uppehälle. Ja, mina herrar, om de hade kontrakt, skulle dessa kunna sägas upp, men i de flesta fall hafva de icke något kontrakt, så att denna hotelse tror jag icke var fotad på faktiska förhållanden.

En talare nämnde, att trävarurörelsen skulle lida förfång genom denna lag. Jag vill icke upptaga tiden med att bemöta detta, utan åberopar endast i detta afseende, hvad jag vid tvenne föregående tillfällen sagt under principdebatten och senast vid debatten i fråga om de särskilda paragraferna. Att lagen är nödvändig för arrendatorsklassen och att den icke kommer att verka till förfång för trävarurörelsen är uppenbart. Jag vill gärna tro, att denna kammarare icke skall vägra sin medverkan att genom antagandet af förvarande lag förskaffa en stor del af befolkningen i Norrland en mera tryggt ställning.

Herr greve och talman, jag yrkar bifall till sammanjämningsförslaget.

Herr Uppström: Den ärade talare, som förut hade ordet i frågan, hade åtskilliga yttranden beträffande tolkningen af grundlagens bestämmelser rörande sammanjämningsfrågor. Jag har det nöjet att i det stora hela instämma med honom i hans uttalande i dessa delar och får för egen del tillägga, att jag tror det vara svårare att få veta, hvad som är lagligt vid fråga om tolkning af grundlagen än af andra lagar. Vid andra lagars tolkning har man bland annat domstolarnas prejudikat att stödja sig vid och rätta sig efter; vid grundlagstolkningar har man endast kamrarnes beslut eller Riksdagens praxis att tillgå, denna praxis må nu hafva tillkommit på det ena eller andra sättet, med större eller mindre majoritet från de

Samman-
jämningsför-
slag ang. sär-
skilda bestä-
melser om
arrende af
viss jord å
landet i Norr-
land och
Dalarne.
(Forts.)

särskilda kamrarne och med större eller mindre insikt hos dem, som bidragit till beslutet. Det är emellertid Riksdagens praxis, som man i dessa delar har att hålla sig till, och i detta afseende tror jag utskottet förfarit korrekt, och att det följt den praxis beträffande sådana frågors behandling, som förut här i Riksdagen är vedertagen.

Hvad är nu utskottets uppgift i en dylik fråga? Jo, det är ju att, sedan ett lagförslag i hufvudsak antagits i såväl den ena som den andra kammaren, men olika beslut förekommit i vissa speciella delar, söka ställa så till, att det hela icke behöfver gå sönder, utan att sådana anordningar träffas och jämkningar äga rum, att någon helt till slut kan blifva däraf. Vid sådana tillfällen torde det tillhöra en hvar utskottsledamot att uppgifva sin särskilda åsikt beträffande det ena eller andra beslutets lämplighet och försöka att få det hela att hänga ihop. Huru kan det nu förhålla sig beträffande de föredragna första och andra punkterna? Vi skola komma ihåg, att det kungl. förslaget innehöll bestämmelser om en arrendetid af 20 år; utskottet nedsatte den till 10 år, men den i utskottet afgifna reservationen, som fasthöll vid en tid af 20 år, blef Andra Kammarens beslut. Beträffande § 11, i fråga om rätten för arrendator att göra odlingar, afslog Första Kammaren denna rätt, som enligt det kungl. förslaget var arrendator förbehållen. Hvad som nu skall mätas det ena mot det andra är, om den förmån, Andra Kammaren lämnat genom att frånträda sitt beslut om 20-årigt arrendetid och ingå på Första Kammarens beslut om en arrendetid af endast 10 år, är så stor, att den uppväger närmelsevis ett beslut af Första Kammaren, hvarigenom den skulle uppgifva sitt motstånd mot odlingsrätten. Detta afvägande bör vara föremålet och enda föremålet för kammarens beslut i dag. Jag har bland alla de skäl, som under debatten åberopats för afslag å sammanjämningsförslaget, icke hört något enda, som motsäger en sådan uppfattning, att den ena kammarens eftergifvande kan anses kvitta mot den andras.

Här har mot sammanjämningsförslaget anförts åtskilligt, om betesrättens skadlighet för skogsbruket och obehöfligheten af en arrendelag m. m. Jag har så mycket mindre skyldighet att ingå i bemötande af hvad i dessa delar sagts, som denna debatt redan för länge sedan afslutats, och ett upptagande af densamma i dag icke hör hit.

Det finnes enligt min uppfattning äfven en annan omständighet, som gör, att man väl bör betänka sig, innan man rifver sönder hela lagförslaget. Vi hafva för en tid sedan *under denna riksdag* antagit en lag om arrende af jord i allmänhet. Vid detta lagstiftningsverk var fogad en lag om den nya lagens införande, och i sista paragraferna af promulgationslagen förekom ett stadgande, lydande så: »beträffande nyttjanderätt till viss jord i Norrland och Dalarne, därom är särskildt stadgadt.» Hvad intryck skulle det göra ute i landet om för en jämförelsevis liten detaljs skull detta stadgande i promulgationslagen till den allmänna lagen genom beslut,

som fattades under denna riksdag, blefve utan betydelse. Jag tror att, äfven med hänsyn därtill, kammaren bör i viss mån känna sig bunden att öfvergifva sin personliga, visserligen af aktningvärda skäl förestafvade motvilja mot denna lag, som dock till stor del redan är godkänd af kammaren, samt antaga sammanjämningsförslaget, hvartill jag, herr grefve och talman, begär bifall.

Sammanjämningsförslag ang. särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet i Norrland och Dalarne.

Häri instämde herr *Nyström, Carl.*

Grefve Douglas: Jag vill icke följa en del af föregående talare i deras försök att återupplifva diskussionen angående själfva denna arrendelag för Norrland. Jag står i fråga härom på denna ståndpunkt: diskussionen har ägt rum, de skäl, hvilka då anfördes för eller emot arrendelagen, hafva brutit sig mot hvarandra, och att ännu en gång genomgå samma diskussion, kan icke vara i enlighet med den praxis, som här är gällande. Hvad nu föreligger är således frågan, huruvida det, hvari Andra Kammaren fått gifva efter, någorlunda motsvarar det, som Första Kammaren afstått ifrån. För min del får jag öppet erkänna att, sedan Första Kammaren afslagit den s. k. vanhäfdslagen, sväfvat enligt min uppfattning hela denna norrländska arrendelag mer eller mindre i luften. Således kan det hända, hvad som blifvit förut sagdt af en talare, att ett bolag, som icke finner sig tilltaladt af arrendelagen, nu får tillfälle att helt enkelt öfverlåta skötseln af sitt jordbruk åt skogsarbetare och andra personer, som det sätter på sina hemman utan något arrende, utan kontrakt, och då kommer kanske det att inträffa, som norrlandskommittén sökt att motverka och om hvars befintlighet vi tyvärr haft rikligt tillfälle att öfvertyga oss — öfverallt i alla de norrländska länen — nämligen att det förut varande blomstrande jordbruket på hemman, tillhöriga bönder, så småningom krymper ihop, försvinner och åkern blir öfvervuxen af buskar och ogräs. Jag hoppas därför lifligt, att regeringen icke låter afskräcka sig af frågans utgång utan inkommer med nytt förslag till vanhäfdslag till ett annat år, utan hvilken, efter vårt sätt att se, arrendelagen är alldeles overksam.

Nu gäller emellertid frågan här ett bestämdt förslag till sammanjämkning. Såsom jag förut haft tillfälle uttala, behöfves egentligen tre saker för en arrendator i Norrland, först att erhålla sådana arrendevillkor, som motsvara arrendets värde, och för det andra trygghet att få sitta kvar vid arrendet en längre tid, helst under hela en fullvuxen karls arbetstid, således ungefär 20 år. Det var detta, som vi föreslogo på grund af många skäl, som nu vore för långt att relatera. Denna tid har Första Kammaren nu satt ned till 10 år, och såsom skäl nämndes, att på sådant sätt jorden göres lättare tillgänglig till inköp af jordbrukare, hvilka således skulle komma att äga den själfva i stället för att bruka den på arrende. Nå, det skälet må gälla för hvad det är. För min del anser jag det vara en högst betydande försämring af arrendelagen. Där har emeller-

(Forts.)

*Samman-
jämningsför-
slag ang. sär-
skilda bestä-
melse om
arrende af
viss jord å
landet i Norr-
land och
Dalarne.
(Forts.)*

tid Första Kammaren i en mycket viktig punkt fått sin vilja fram. I mellersta och södra Sverige är det alls icke ovanligt, att jorden utarrenderas på 14 år d. v. s. två cirkulationsperioder beräknadt efter 7-åriga skiften. I Skåne, där man särskildt vill tillgodose arrendatorerna, förekommer ändå längre arrendetid. Såsom sagdt, här i denna fråga har Första Kammaren fått rätt. Det tredje jag angaf såsom af vikt för en arrendator i Norrland var möjligheten att erhålla sommarbete för kreaturen. Det norrländska jordbruket måste hufvudsakligen vara baserad på boskapsskötsel, och finnes icke sommarbete att tillgå, kan det icke med fördel bedrivas. På de stora vidderna i Norrlands skogar, öfver hvilka bolagen disponera, finnes icke ringaste svårighet att, där icke betesrätten utöfvas gemensamt å bolagets mark, låta inhägnad sådan mark i närheten af arrendatorns bostad, som kan ägna sig till beteshagar. Den måste skötas därefter och röjas något, men utan tvifvel kan en sådan beteshage i allmänhet anskaffas. Det är icke fråga om att släppa kreaturen på sådan mark, där skogsodling äger rum. I förbigående vill jag säga, att jag icke på många ställen sett, att skogsodling förekommit i de nordliga länen. Det är nog åt moder naturen, som denna skogsodling är öfverlåten, och under de många år, då icke afverkningen återkommer till dessa byggen, där växer under tidens lopp skogen åter upp. I denna viktiga fråga har man nu ansett sig böra fasthålla vid Andra Kammarens beslut. Då enligt sakkunniges åsikt — jag ber om ursäkt, att jag betecknar kommittén såsom någorlunda sakkunnig, enär denna under tre år ägnat arbete åt dessa förhållanden — tvenne viktiga saker här behöfdes till betryggande af arrendatorernas ställning i Norrland, och då Första Kammaren fått gifva efter i afseende å den ena och Andra Kammaren i afseende å den andra, kan jag icke finna denna sammanjämkning så orimlig, som man sökt tolka den. Jag medgifver villigt att, såsom talaren på stockholmsbänken, hvilken först hade ordet, angaf, vid sådana sammanjämkningar det är mycket svårt att träffa det fullkomligt rätta; på sätt och vis är det inkommensurabla storheter, som man här har att jämföra med hvarandra. I sådana fall blir emellertid den afgörande frågan: vill man hafva lagen eller icke? Vill man hafva lagen, får man också finna sig uti, att en sammanjämkning icke alltid är till förmån för ena parten, och utgå ifrån att lagen i sin helhet dock är, hvad det kommer an på.

På grund af detta skäl får jag, herr greffe och talman, yrka bifall till sammanjämningsförslaget.

Herr von Stapelmohr: Jag må erkänna att, då jag först tog del af regeringens proposition om särskild arrendelag för Norrland, blef jag icke tilltalad af densamma, därför att jag befarade, att det stränga band, som lagen ville lägga på jordägaren, skulle verka så, att lagens verkningar komme att gå i en annan riktning, än åsyftadt var. Dessa betänkligheter å min sida hafva dock sedermera efter den öfverarbetning, som lagutskottet ägnat Kungl.

Maj:ts proposition, i väsentligaste afseende fatt gifva med sig. Och nu tror jag, att det förslag, som framkommit, är sådant, att det kan och bör antagas. Första Kammaren har ju genom sina under hufvudbatten fattade beslut erkänt, att en särskild lagstiftning för arrendena i Norrland är behöflig; och då så är, kan jag icke finna lämpligt, att kammaren nu, endast därför att ett par bestämmelser, som efter grundligt debatterande utgallrats, influtit i det sammanjämningsförslag, som lagutskottet uppgjort, afslår det hela.

Det sades af talaren på vesternorrlandsbänken, att jordbruket icke får skjuta undan skogsbruket. I det afseende är jag fullkomligt ense med talaren. Skogsbruket har gjort ofantligt godt för Norrlands utveckling, och därför bör det skyddas; men jag vill vända om satsen. Skogsbruket får icke undanskjuta jordbruket. Jordbruket är dock — och jag hoppas, det skall så förbli — likasom skogsbruket en hufvudnäring i Norrland. Dessa båda hufvudnäringar äro icke, få icke och behöfva icke vara fiender till hvarandra. De behöfva hvarandra, och de trifvas bäst sida vid sida.

De bestämmelser, hvarom nu är fråga, komma icke heller att inverka skadligt på skogsbruket. Den ena afser i vissa fall rätt för arrendatorn att få ersättning för den odling, han verkställt, utan att därtill hafva vunnit jordägarens bifall. Detta har ju tillkommit för att höja och utvidga jordbruket på de många fastigheter i Norrland, som industrien undandragit den enskilda företagsamheten och lagt i bolagens händer. Det har också tillkommit för att förebygga, att arrendatorerna å bolagens hemman skola komma i svår och betryckt ställning. Det kan ju, såsom en talare på vesternorrlandsbänken sade, tyckas vara stridande mot principen för äganderätten att tillerkänna arrendator ersättning för den odling, som han har verkställt mot eller utan jordägarens vilja, men vi böra icke glömma, att denna ersättning icke skall uppgå till högre belopp än det ökade värde, som fastigheten genom odlingen fått och i hvarje fall icke öfver den nödiga kostnaden för arbetets utförande. Därigenom får ju ägaren en ökning i fastighetens värde eller ett tillskott i sin förmögenhet. Detta tillskott kan han tillgodogöra sig vid förnyad utarrendering eller vid fastighetens försäljning. Han får således vederlag för den utgift, han lämnat. Utan att tillerkänna arrendatorn en sådan rätt till odling, hvarom nu är fråga, kommer jordbruket å bolags hemman icke att utvidgas eller höjas. Det kommer att kvarstå på den ståndpunkt, där det är, och kommer således att stå långt tillbaka för jordbruket på enskildes hemman, på hvilka jordbruket tid efter annan utvidgas genom nyodlingar, och hvilka hemman förty kunna lämna bofasthet och besutenhet för allt flera och flera personer. Det stillastående i jordbruksnäringen å bolags hemman, som skulle följa af ett afslag härvidlag, förefaller mig medföra en stor nationell förlust af den art och omfattning, att jag anser det vara statens skyldighet att försöka ordna det till det bättre genom lagstiftningsåtgärder.

Sammanjämningsförslag ang. särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet i Norrland och Dalarne.

(Forts.)

*Samman-
jämkningsför-
slag ang. sär-
skilda bestä-
melser om
arrende af
viss jord å
landet i Norr-
land och
Dalarne.
(Forts.)*

Beträffande åter den mycket omordade mulbetesrätten är, åtminstone i det län jag tillhör, den erfarenheten och åsikten gängse, att arrendator, som icke har mulbetesrätt för sina kreatur under sommaren, kommer i svårt läge. Han måste inskränka sin kreatursbesättning, och därpå lider jordbruket men, och i samma mån blir det också för honom svårare att uppehålla sig i försörjningskampen. Äfven här gäller det således ett statsintresse.

Det har sagts af en talare, att undantagslagar böra icke stiftas för de norrländska jordbruksförhållandena, ty i allmänhet skulle dessa vara tämligen analoga med förhållandena i södra delarna af riket. I det afseendet är jag af skiljaktig mening med talaren. De undantagsförhållanden från allmänna utvecklingen af jordbruksnäringen, som skogsbruket skapat, äro i mängd och mycket sådana, att det fordras undantagslagar för att bättra och rätta hvad som blifvit snedvridet.

Det har under hufvuddebatten gjorts anmärkningar mot arrendebestämmelserna i §§ 11 och 22. Med den lilla kännedom jag har om arrendeväsendet vågar jag påstå, att dessa anmärkningar äro alldeles för mycket uppskrufvade. Bestämmelserna komma ingalunda att medföra så många olägenheter för jordägarna, som man velat göra gällande. Trävaruindustriens fastigheter utgöras icke af större jordbruksdomäner utan af smärre bondhemman med litet jordbruk och stora skogsområden. Arrendatorerna på dessa hemman äro i en ganska svag ekonomisk ställning. De kunna icke inlåta sig på några mera omfattande och dyrbara odlingsföretag, utan de hafva nog med att sköta den gamla odlade jorden. Vilja de af ett eller annat skäl lägga under odling ett mindre område, som därtill är lämpligt, blir den kostnad, som fastighetsägaren, det rika och starka bolaget, möjligen har att betala, så obetydlig för bolaget, att man icke från den synpunkten bör tveka att bifalla förslaget.

Det har vidare talats om, att mulbetesrätten skulle utgöra ett hinder för skogsvården. Ja, är det skogsvård af sådan beskaffenhet, att den består i skogssådd och plantering, är det ju mycket riktigt; men lagen har också förutsett detta och medgifver, att sådana kulturområden skola få undantagas från mulbetesrätt. Men för öfrigt tror jag icke, att mulbetet kommer att hindra skogsvården, så som den nu utöfvas, ty tyvärr inskränker sig i Norrland skogsvården i allmänhet därtill, att skogsägaren faller de träd, som finnas på fastigheten och äro af sådan beskaffenhet, att de vid tillfället kunna med fördel förvandlas till pengar, och för sådan skogsvård har jag icke den aktning, att jag därför sätter tillbaka arrendatorns rätt att få mulbete för sina kreatur, hvilket är af största betydelse för jordbrukets uppehållande och hans egen ekonomiska ställning.

Det sades af en talare på östgötabänken, att han i en tidning i dag sett, att en öfverjägmästare från Norrland ingifvit till regeringen en skrifvelse med begäran om ändrade bestämmelser till förhindrande af mulbetesrättens utöfvande. Jag har också läst notisen och

vill nämna, att framställningen, som gjorts för föreningen för skogsvård i Norrland icke afser att taga bort mulbetesrätten utan endast att begränsa den genom lämpliga bestämmelser, så att den, utan att kreatursskötseln hindras, icke utöfvas till skada för skogsvården. Beträffande mitt klander af det sätt, hvar på skogsvården för närvarande i allmänhet utöfvas af trävaruindustrien, är jag skyldig att erkänna, att numera ske äfven ganska kraftiga och goda ansatser till det bättre, i synnerhet från åtskilliga bolags sida, som äro intresserade af att så vårda sin skog, att de kunna därpå trygga sin verksamhet för längre tid, men de, som äro de värsta i fråga om att sköta skogar, äro skogsspekulanterna, och med dem har jag icke mycken medkänsla, om de skulle i någon mån besväras af föreliggande lagförslag.

Jag kanske bör tillägga, att, såvidt jag känner, är, inom det län jag tillhör, den önskan allmänt spridd bland den jordbrukande befolkningen, att den föreslagna lagen måtte komma till stånd, och därför, herr grefve och talman, tvekar jag icke att tillstyrka bifall till lagutskottets sammanjämningsförslag.

Herr Berggren, Emil: Det har varit ett par föregående talare, som hafva sökt framkalla stora spöken på ljusa dagen för att i sista stund få denna lag tillintetgjord. Dessa spöken gälla ersättningsskyldigheten för nyodlingar och betesrätten.

Tro herrarna, att en fattig arrendator i Norrland kan odla så stora vidder, att icke de rika bolagen kunna betala denna odling? Jag tror icke, att detta bör utgöra någon fara eller anledning till fruktan, så stor som här framhållits.

Den andra frågan rörde betesrätten. Om ett bolag äger ett eller två hemman i en by och de öfriga hemmansägarna släppa ut sina kreatur på skogen, som är milsvid, skulle arrendatorn stänga in sina kreatur inom ett visst begränsadt område och icke få släppa ut sina djur, då de öfrigas djur i alla fall gå på bolagets hemman? Det vore ju en fullkomlig orättvisa. Det finnes ju för öfrigt den bestämmelsen, att, om särskilda ställen finnas, där skogsodling företagits, skola dessa skyddas. Jag skall icke trötta kammaren med några detaljer, men jag vill rifva ned dessa stora spöken och försöka att reducera dem till deras rätta värden, och därför yrkar jag bifall till sammanjämningsförslaget.

Hvad den konstitutionella sidan af frågan beträffar har den, såsom mig synes, på ett förträffligt sätt framhållits af herr Uppström, och ber jag att till alla delar få instämma i hvad han i det afseendet yttrat.

Rop hördes nu på proposition.

Herr Enhörning: Den siste ärade talaren påstod, att vi norrlänningar skulle »ritat upp några stora spöken», men då han kan

Sammanjämningsförslag ang. särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet i Norrland och Dalarne.
(Forts.)

Samman-
jämningsför-
slag ang. sär-
skilda bestä-
melse om
arrende af
viss jord å
landet i Norr-
land och
Dalarne.
(Forts.)

säga någonting dylikt, har han tydligen icke hört, hvad jag yrkade. Jag nämnde, såsom herrarne behagade erinra sig, att det, enligt min mening, varit bättre och lyckligare, om sammanjämningsförslaget gått i den riktningen, att vi fått behålla kvar 11 § oförändrad, såsom den föreslagits af lagutskottet och antagits af Andra Kammaren, och om 22 § däremot strukits, enligt Första Kammarens beslut. Detta — jag upprepar det ännu en gång — hade helt säkert varit lyckligare. Det spelar icke någon så stor roll, om arrendatorn äger rättighet att odla därtill lämplig jord på det arrenderade hemmanet. Det böjer jag mig gärna för och kan således vara med om. Men jag yrkar afslag på sammanjämnningen, därför att jag nu icke ser någon möjlighet att göra denna sammanjämkning.

Vis à vis 22 § har jag yrkat, att den måtte helt och hållet utgå, därför att det är nödvändigt få några bättre mulbetesförhållanden, icke allenast på de hemman, som bolagen äga, utan äfven på de hemman, som bönderna äga.

Jag tager mig friheten att, med anledning af hvad den siste ärade talaren yttrade därom att, om ett bolag ägde ett enda hemman i en by och de andra ägdes af bönder, erinra honom, att jag just fäste kammarens uppmärksamhet på ett dylikt fall under debatten förra gången, och jag nämnde visst äfven något därom, att det vore en orättvisa mot arrendatorn att under sådana förhållanden tvinga honom att icke få använda utskogen till mulbete äfven för får i motsats mot utskottets förslag. Äfven i den punkten är jag fullt öfverens med den siste ärade talaren. Men det är nödvändigt, att man icke i detta afseende endast stiftar lag för bolagen, utan att man äfven stiftar lag i fråga om mulbetesrätt äfven för bönderna, ty en sådan lag kommer icke endast dem själfva i första rummet utan äfven bolagen till nytta och gagn, ja, den blir till nytta för hela landet, ty den naturliga skogsföryngringen äfventyras då icke.

En ärad talare på östgötabänken, grefve Douglas, hvilken var ordförande i norrlandskommittén, yttrade, att det är ingen svårighet att afskilja sådan mark, d. v. s. lämplig mark för mulbete — således ej egentlig skogsmark eller sådan skogsmark, som kan skadas genom bete — och jag tackar honom särskildt för detta hans yttrande, ty det kommer från ett håll, som väl nu icke kan jäfvas, ty äfven jag håller före, att det låter sig mycket väl göra att afskilja lämpliga mulbeten på de norrländska hemmanen. Om man vidtager sådana åtgärder och stiftar lagar, som gälla icke för vissa klasser af ägare utan för alla ägare, så kommer det helt säkert att blifva till Norrlands och hela Sveriges fördel.

En ärad talare på jämtlandsbänken nämnde något om, att jag skulle hafva sagt, att förhållandena i Norrland voro analoga med förhållandena i södra Sverige. Jag tror, att jag nämnde något dylikt, nämligen, att de voro analoga med förhållandena i större

delen af det öfriga riket, och det tror jag icke, att den ärade talaren kan jäfva.

Skulle det nu finnas någon möjlighet att få en sammanjämkning i den riktningen, att 11 § finge kvarstå orubbad och 22 § strökes, så att vi finge en lag vis à vis mulbetesrätt, som gäller icke blott bolagen utan äfven bönderna, så skulle jag för min del, herr grefve och talman, icke hafva någonting emot sammanjämkningen för öfrigt.

Sammanjämkningsförslag ang. särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet i Norrland och Dalarne.

(Forts.)

Herr Trygger: Jag ber om ursäkt, att jag fördröjer diskussionen, men eftersom jag uppträdt förut i frågan, vill jag nu fram föra de skäl, som bestämma mig att yrka afslag på denna sammanjämkning.

En ärad talare har sagt, att det icke åberopats något skäl, hvarför Första Kammaren skulle förkasta denna sammanjämkning, betraktad såsom sammanjämkning — det var herr Uppström — utan att man å nyo gått in på själfva frågan om en arrendelag eller ej.

Jag skall då be att få hålla mig strängt till detta förslag såsom sammanjämkning. Ser man på antalet paragrafer, är det ju otvifvelaktigt, att Andra Kammaren uppoffrat mer än Första Kammaren: 2, 3, 4, 6 och 22 §§ mot tre paragrafer, antagna af Första Kammaren. Men, mina herrar, det betyder väl ingenting, utan det afgörande härvidlag är paragrafernas innehåll. Se vi då på 2, 3, 4, och 6 §§, finna vi, att de i själfva verket innehålla bestämmelser angående en enda fråga, nämligen frågan om tiden för arrendet. Och se vi slutligen på den 22 §, så innehåller den tillsatsen om betesrätt för får. Denna fråga angående arrendetiden är sålunda det egentliga, som Andra Kammaren uppgifvit. I hvems intresse är det, som Första Kammaren har antagit den begränsning i tiden, som den har gjort, i motsats till det kungliga förslaget? Det är icke i jordägarens intresse, utan i det allmänna intresse, för att jordägaren icke skulle blifva förhindrad att till den, som vill köpa jord och blifva själfägande, försälja den. Sålunda, där var ett allmänt intresse lagdt till grund för begäran om inskränkning i tiden.

Sedermera går jag öfver till hvad Första Kammaren skulle gifva efter. Då ha vi först den stora principfrågan i 11 §, nämligen huruvida jordägaren är skyldig att betala ersättning för nyodling, som skett mot hans vilja. Det är otvifvelaktigt en fråga af synnerligen stor, vidsträckt principiell betydelse.

Vidare är det bestämmelsen angående betesrätt. Därvid har man stödt sig icke på något speciellt jordägareintresse utan äfven där på det allmänna intresset, som kräfver, att vi böra göra allt här i landet för att icke motverka skogens föryngring.

Jag kan icke finna annat än att, när man ser saken sådan den verkliga är, man måste finna, att i själfva verket Första Kammaren har förlorat på den nu ifrågavarande sammanjämkningen.

Samman-
jämningsför-
slag ang. sär-
skilda bestä-
melser om
arrende af
viss jord å
landet i Norr-
land och
Dalarne.
(Forts.)

Till stöd för sammanjämkningen hafva åberopats åtskilliga saker, som jag ber att få något bemöta.

En talare, herr Upström, har sagt, att vi böra taga förslaget, därför att i den allmänna arrendelagen finnes en paragraf, som säger: »I fråga om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne är särskildt stadgadt». Det förstå herrarna alltför väl, att detta icke är något verkligt skäl. Hade det stått: »angående arrende af jord i Norrland och Dalarne är särskildt stadgadt», hade förhållandet varit ett annat och då hade jorden i Norrland och Dalarne uteslutits från de allmänna bestämmelserna om arrende, men då det står *viss jord* är det klart, att det förutsatts blifvande bestämmelser, men då inga bestämmelser äro stadgade angående viss jord gäller allmänna lagen öfverallt.

Den ärade talaren sade, att man öfverallt i Sverige skulle känna sig särad af en dylik oegentlighet. Det tror jag visst icke. Så fint juridiskt öra kan man vänta sig hos — ja — någon framstående jurist, men icke hos folk i allmänhet.

En ärad f. d. ledamot af norrlandskommittén sade, att jag yttrat under den föregående debatten — och det har för resten upprepats här i dag — att, om vi göra en så sträng lag, blefve följden den, att arrendekontrakten skulle uppsägas från bolagens sida. Och han tillade, att de kunna icke uppsägas, ty det finnes icke några kontrakt. Det var allt litet sofisteri, såvidt jag kan bedöma saken, ty det låg tydligen ingen vikt på orden »uppsäga kontrakten», utan jag menade, att arrendatorn skulle få lämna jorden, som han arrenderade, vare sig han hade kontrakt eller satt på behaglig tid. Hufvudsaken var, att arrendatorn skulle få gå ifrån jorden och jordägaren återtaga den. Således, den anmärkningen kan väl icke hafva någon betydelse.

Grefve Douglas gjorde gällande, att det i själfva verket i Norrland icke skulle finnas någon skogskultur, åtminstone hade han icke sett någon. Men då tages skogskultur i bra inskränkt mening. Hvad som här kämpas för, det är ju skogens föryngring. För oss är det likgiltigt, om denna föryngring sker artificiellt eller genom skogens naturliga återväxt, och det är otvifvelaktigt, att i Norrland det senare sättet är det allmännast förekommande; och därför, just därför, duger det icke att taga den paragraf, som här är föreslagen, hvilken blott vill skydda den artificiella föryngringen. Endast när särskilda anordningar äro vidtagna, kan jordägaren enligt förslaget genom kontrakt hindra arrendatorn från att på skogen beta sina kreatur, men det får han icke göra för att skydda den naturliga återväxten. Således är detta ett ytterligare skäl, hvarför kammaren icke bör taga denna sammanjämkning.

Grefve Douglas yttrade, att man i denna fråga borde fästa något afseende vid den sakkunskap, som fanns i norrlandskommittén, och för min del gifver jag honom fullkomligt rätt i detta afseende. Det finnes en allmän juridisk regel, som hos oss gäller i fråga om vittnesbevisning, nemligen att två vittnen utgöra full bevisning. Men

finnes det vittnen på ömse sidor, har man ett visst artificiellt system för att bestämma, hvar trovärdigheten skall finnas. I fråga om sakkunnig åter gäller det, att domaren alltid har fri pröfningsrätt. En sakkunnig kan stå på ena sidan och tio sakkunniga stå emot, och likväl äger man följa den förres mening. Det bör då icke vara oss förmenadt att, istället för att räkna de sakkunnige i norrlandskommittén, väga dem mot hvarandra. Och då kunde det hända att, om vi hafva minoriteten på vår sida och enligt vår uppfattning minoriteten skulle vara den mest sakkunniga, vi anse oss böra följa minoriteten och icke norrlandskommitténs majoritet. Och ser jag på hvad minoriteten sagt i dessa frågor och jämför det med detta lagförslag — minoriteten bestod af herrar Arvid Lindman, Frans Kempe och H. Claeson — finner jag, att de med afseende på 1 §, ungefärligen sådan den här är formulerad, säga: »Det synes oss orimligt, att arrendatorn därvid skall vara beroende af, om jorden äges af ett bolag eller en enskild person, som icke bor på fastigheten och besitter den hufvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsafkastningen, i hvilka fall lagen skall tillämpas, eller ock om jorden under andra än ofvannämnda förhållanden äges af enskilde, då arrendet är från lagens bestämmelser undantaget». Sålunda anser minoriteten orimligt att antaga en sådan paragraf, som här föreligger.

Sedermere med afseende å nyodling säger minoriteten: »Äfven om man berättigar en arrendator att utan jordägarens medgifvande nyodla, kan det icke vara förenligt med gällande rättsåskådning att ålägga jordägaren att mot hans bestridande utbetala ersättning för denna nyodling. Man får dock icke helt förbise jordägarens intressen — — — En dylik bestämmelse skulle lätteligen föranleda därtill, att jordägaren vid arrendeuppgörelsen undantog alla odlingsmarker.»

Och slutligen i fråga om betesrätten hafva visserligen dessa herrar velat tillerkänna en arrendator betesrätt äfven på annan mark än den arrenderade, men de hafva gjort det med den uttryckliga begränsningen, att det icke får ske till märkligt förfång för jordägaren, detta oberoende af om särskilda anordningar gjorts för återväxt eller fråga är om naturlig återväxt, och därjämte hafva de uttryckligen betonat *i mån af tillgång*.

Vid sådant förhållande bör man icke förundra sig öfver att den, som är så litet sakkunnig som jag, men sätter synnerligen stort värde på dessa tre sakkunniga, icke gärna kan antaga denna lag, och jag håller bestämdt före att, om denna lag antages, följdén blir den, att bolagen, såvidt möjligt är, komma att underlåta att utarrendera sin jord, och för min del fasthåller jag, hvad jag sade förra gången, att jag anser, att det vore en olycka, ifall man på det sättet hindrade uppkomsten af ett burget arrendatorsstånd i Norrland.

Mina herrar, för mig är det dock därjämte en sak af än större vikt, som bestämmer mig för att yrka afslag på denna sammanjämkning. Det skälet är af mera ideell natur. Den, som har följt

Sammanjämkningsförslag ang. särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet i Norrland och Dalarnne.
(Forts.)

Samman-
jämningsför-
slag ang. sär-
skilda bestä-
melse om
arrende af
viss jord ä-
landet i Norr-
land och
Dalarne.
(Forts.)

med debatterna i denna fråga i de båda kamrarna, torde hafva funnit, att, sedan Första Kammaren fattat sitt beslut, uppträdde en ärad talare i Andra Kammaren, hvilken talare hade biträdt utskottets förslag. Han sade vid detta tillfälle ungefär följande: nu har Första Kammaren gjort åtskilliga ändringar och därför hemställer jag, att kammaren icke måtte taga utskottets utan Kungl. Maj:ts förslag, detta af hänsyn för sammanjämkningen. Mina herrar, så bör det icke gå till här i Riksdagen. Det är icke grundlagstiftarens mening med sammanjämkningen, att ett beslut på det sättet skall komma till stånd, utan grunden till sammanjämkningen är den att, när hvarje kammare har tagit just hvad den anser vara rätt, man för att få ett resultat till stånd skall söka få en jämkning af de olika meningarna. Hufvudsakligen på ofvan anförda skäl, men allra mest af hänsyn till aktningen för oss själfva och den aktning vi hafva att fordra af Andra Kammaren, hemställer jag om afslag på sammanjämningsförslaget.

Herr Cederberg: Personligen har jag varit motsståndare till denna lag, och jag önskade, att den aldrig skulle hafva kommit fram. Men sedan båda kamrarna sammanstämmande hafva förklarat, att det skall vara en särskild arrendelag för Norrland, har jag ansett mig skyldig att böja mig för detta kamrarnes sammanstämmande beslut. Med detta har jag yttrat hvad jag ämnar yttra om hvad som förut varit före.

Jag öfvergår därefter till sammanjämningsförslaget, eller rättare den del däraf, där eftergift från denna kammars sida ifrågasättes, och jag skall söka att äfven i det fallet vara lika kortfattad. Detta förslag handlar, såsom herrarne veta, om betesrätten. Man kan, enligt min öfvertygelse, nästan påstå, att bete på skogsmarkerna är så godt som allmän landssed i Norrland, åtminstone i de delar af Norrland, som jag känner till, och de äro icke så få. Hvad är nu meningen med den rätt, som man genom lagen skulle tillerkänna arrendatorerna i detta speciella fall? Jo, ingenting annat, än att en arrendator, likasom öfriga jordbrukare, skall få begagna sig utaf denna allmänna landssed. Det är sant, att detta *kan* medföra åtskilliga olägenheter för skogsföryngringen. Men det är också säkert, att den fruktan, man hyser för dessa olägenheter *storlek* är öfverdrifven.

Jag erinrar dessutom om hvad, som påvisats flera gånger, nämligen att, när särskilda åtgärder för skogsföryngringen vidtagits inträder icke denna betesrätt. Behöfva då dessa särskilda åtgärder bestå just däruti att jag sår, odlar och planterar skog? Alldeles icke. Ty dessa särskilda åtgärder kunna i Norrland på många, många ställen — jag har sett många exempel därpå — bestå endast däruti att man inhägnar den mark, där man vill skydda föryngringen. En sådan åtgärd torde vara nödvändig, äfven där det icke finnes arrendatorer på bolagshemmanen. För denna rätt hyser jag

således ingen fruktan. Jag tror för öfrigt, att den är absolut nödvändig för en arrendator.

Hvad därefter beträffar ersättning för odlingar, som arrendatorerna skulle göra mot jordägarens vilja, så är min åsikt den, att en sådan bestämmelse som den här föreslagna kommer att sakna all praktisk betydelse för de bolag, som *lojalt* vilja medverka till landets odling och därmed fullgöra sin skyldighet mot sitt land. För de *illojala* åter kan den kanske medföra någon liten olägenhet. Men det anser jag snarare vara en fördel.

Utaf dessa skäl och då, såsom jag förut sagt, kamrarna sammanstående hafva uttalat, att de vilja hafva en särskild arrendelag för Norrland, kommer jag att rösta för bifall till sammanjämningsförslaget.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr vice talmannen yttrade, att i afseende å förevarande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle vidhålla sitt förut i ämnet fattade beslut.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å utskottets hemställan och vidhållande af kammarens förut i ämnet fattade beslut vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt memorial n:o 71 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och vidhåller sitt förut i ämnet fattade beslut.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 50.

Punkten 3.

Sammanjämningsförslag ang. särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet i Norrland och Dalarne.
(Forts.)

Samman-
jämningsför-
slag ang. sär-
skilda bestäm-
melser om
arrende af
viss jord å
andet i Norr-
land och
Dalarne.
(Forts.)

Herr Unger: Jag skall icke af allt, som här förut talats och svarats, låta förleda mig till uttalanden om hvad till saken ej rätteligen hörer. Jag skall nämligen icke yttra mig om lämpligheten eller önskvärdheten af den ifrågasatta arrendelagens slutliga antagande, utan jag skall yttra mig endast därom, huruvida detta sammanjämningsförslag må anses lämpligt och lagligt.

Nu har genom voteringen rörande punkten 2:o icke blifvit fastslaget, huru kammaren bör ställa sig till punkten 3:o), däri föreslås, »att kamrarna, hvardera med frånträdande af sitt angående 22 § i berörda förslag förut fattade beslut, ville godkänna utskottets förslag i denna del».

Andra Kammaren har beträffande § 22 bifallit Kongl. Maj:ts förslag och sålunda beslutit, att betesrätten skulle omfatta ej blott, såsom utskottet föreslagit, hästar och nötkreatur, utan jämväl får. Första Kammaren har däremot afslagit hela § 22.

En talare har förut yttrat, att vi icke uttalat oss om, huruvida de eftergifter, som af kamrarne å ömse sidor gjordes, uppvägdde hvarandra. Om sådana ömsesidiga eftergifter talades emellertid icke i punkten 2:o) emedan skiljaktigheten i kamrarnes beslut där afser inkommensurabla förhållanden, som icke kunna vägas mot hvarandra. I punkten 3:o) har däremot verkligen föreslagits en på ömsesidiga eftergifter baserad sammanjämkning, som är formellt laglig. Båda kamrarnes beslut röra nämligen omfånget af den arrendator tillkommande betesrätt. Nu vill man, att denna sammanjämkning skall ske på det sätt, att Första Kammaren, som helt och hållet afslagit förslaget om att arrendator skulle tillerkännas betesrätt å annan jord, än den af honom arrenderade, skulle med frånträdande af sitt beslut tillerkänna arrendator sådan rätt i enlighet med utskottets förslag, under det att Andra Kammaren skulle afstå från sin fordran, att arrendator måtte tillerkännas betesrätt icke blott, såsom utskottet föreslagit, för hästar och nötkreatur, utan äfven för får. Således skulle den omständigheten, att fåren blefve undantagna, kunna uppväga hela den af Första Kammaren beträffande både hästar, nötkreatur och får beslutade inskränkingen af betesrätten. Då detta — om man väger eftergifterna mot hvarandra — synes mig vara orimligt, anhåller jag att få yrka afslag äfven å den nu föreslagna punkten n:o 3.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, att beträffande föreliggande punkt annat yrkande ej förekommit än af herr Unger, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och vidhålla sitt förut i ämnet fattade beslut.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan och vidare på bifall till förenämnda af herr Unger framställda yrkande, och förklarades propositionen på bifall till detta yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 4.

Under förutsättning att båda kamrarna bifölle hvad utskottet under 3:o) föreslagit samt att utskottets hemställan under 1:o) blefve af Andra Kammaren och under 2:o) af Första Kammaren godkänd, hade utskottet slutligen hemställt om kamrarnas förklarande,

4:o) att Riksdagen, som funnit Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej kunna i oförändradt skick godkännas, för sin del antagit lag innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne af den lydelse, kamrarnas i anledning af utskottets hemställan ej mindre i utlåtandet n:o 60 än äfven i detta memorial fattade sammanställande beslut utvisa.

Då den förutsättning, under hvilken utskottet gjort sin hemställan, ej inträffat, förklarades, på därom af herr vice talmannen gjord proposition, denna hemställan ej föranleda vidare yttrande.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 24 och 25 innevarande månad bordlagda memorial n:o 72, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af lagutskottets utlåtande n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bredden af hjulringar å arbetsåkdon på landet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Rudebeck* från och med den 29 i denna månad till slutet af riksdagen.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Herr vice talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 e. m.

Kammaren åtskildes kl. 3,23 e. m.

In fidem

A. v. Krusens tjerna.

Måndagen den 27 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande och memorial:

n:o 179, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte hufvudtiteln framställda förslag om extra lönetillägg för år 1907 till ordinarie vaktmästare vid flottans pensionskassa;

n:o 180, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående lönereglering för personalen vid statens järnvägar m. m.; och

n:o 181, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående ordinarie postbetjäntes aflöningsförhållanden, pensionsrätt åt kvinnliga posttjänstemän samt fastställande af utgiftsstat för postverket m. m.

Kammaren åtskildes kl. 7,7 e. m.

In fidem

G. Åman-Nilsson.
